

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького**

Шифр _____

Наказ ректора
про затвердження теми

«До захисту допускається»
завідувач кафедри
_____ І.І. Рекуненко

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
на тему
«Модернізація публічного управління в сфері освіти
(на прикладі Новгород-Сіверської міської
територіальної громади Чернігівської області)**

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійна програма «Державна служба»

Студента групи Дс-мз.01к Верченка Павла Вікторовича

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело _____ Верченко П. В.

Науковий керівник

*старший викладач кафедри управління
ім. Олега Балацького, к.н. держ. упр.
Деміхов Олексій Ігорович*

Суми 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
_____ І.І. Рекуненко
«___» _____ 2021р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійна програма «Державна служба»
студенту групи ДС.мз-01к
Верченку Павлу Вікторовичу

1. Тема роботи «Модернізація публічного управління в сфері освіти (на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області).», затверджена наказом по СумДУ № _____ від «___» _____ 20___ р.

2. Термін здачі закінченої роботи _____

3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідити результати процесу децентралізації в Україні станом на кінець 2021 року, визначити напрями удосконалення, розвитку та підвищення якості надання освітніх послуг в умовах децентралізації на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області (МТГ).

4. Об'єкт дослідження: процес децентралізації в Україні, місцевий бюджет, управління освітою та існуюча система освіти Новгород-Сіверської МТГ, як його складові.

5. Предмет дослідження: відносини, що виникають в умовах децентралізації, зокрема у процесі передачі повноважень та ресурсів на місця,

формування і використання коштів бюджету новоствореними громадами, в тому числі на розвиток освітньої галузі.

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах: Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази Міністерства фінансів України, розпорядчі документи Міністерства освіти і науки України, рішення сесій Новгород-Сіверської міської ради, розпорядження міського голови, монографій, підручників, навчальних посібників, статей та тез наукових конференцій вітчизняних та зарубіжних авторів, Інтернет-ресурси, Державні стандарти України (ДСТУ), щорічна статистична звітність Держкомстату України, щорічна статистична звітність Новгород-Сіверської міської ради та відділу освіти, молоді та спорту Новгород-Сіверської міської ради.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
I	Децентралізація влади в Україні. Освіта в громадах в умовах децентралізації.	08.11.2021
II	Сучасний стан освітньої реформи в Україні та аналіз системи публічного управління освітою в інших країнах.	22.11.2021
III	Модернізація публічного управління освітою в умовах децентралізації на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області	01.12.2021

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра.

У розділі I студент має дослідити:

1. Розглянути та розкрити сутність поняття децентралізації та її процесу.
2. Опрацювати законодавчу базу, що регулює процес децентралізації.
3. Виявити особливості функціонування системи освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації.

У розділі II студент має:

1. Проаналізувати сучасний стан процесу реформування освіти в Україні та інших країнах.
2. Проаналізувати та опрацювати систему управління освітою в розвинутих країнах.

У розділі III студент має:

1. Проаналізувати та дослідити процес управління громадою та місцевим бюджетом в Новгород-Сіверській МТГ.
2. Оцінити та систематизувати рівень фінансування освітньої сфери Новгород-Сіверської МТГ.
3. Здійснити аналіз видатків коштів бюджету Новгород-Сіверської МТГ, інших джерел фінансування на розвиток, утримання та підвищення якості надання освітніх послуг закладами освіти громади.
4. Запропонувати шляхи удосконалення використання коштів та збільшення ефективності їхнього використання.
5. Розробити рекомендації щодо формування спроможної та ефективної мережі закладів освіти.
6. Систематизувати розроблені матеріали та оформити роботу.

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
I			
II			
III			

9. Дата видачі завдання _____

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Деміхов О.І.
(підпис)

Завдання до виконання одержав _____ Верченко П.В.
(підпис)

АНОТАЦІЯ

У роботі розглянуто одну з найважливіших проблем галузі освіти – управління та фінансування освіти в умовах реформи децентралізації на прикладі однієї з найбільших за територією громад України, успішне вирішення якої забезпечить конституційні права громадян на якісну освіту на всіх рівнях; створить умови для освіти особи упродовж життя; консолідує регіони України в одному суспільстві на підставі спільних цінностей; забезпечить високу якість освіти на основі об'єктивного моніторингу результатів освітньої діяльності і справедливої конкуренції в системі освіти, створить належний зв'язок між ринком праці та системою професійної (професійно-технічної) та вищої освіти.

Розглянуто особливості функціонування системи освіти та управління нею в новостворених громадах, проаналізовано сучасний стан та управління освітою в Україні, державах Європи та США. Проведено систематизацію набутого цими країнами досвіду та зроблені висновки, які з підходів до реформування галузі освіти є найбільш успішними та можуть бути застосовані при реформуванні освіти в Україні. Автор приходить до висновку, що кожна країна використовувала різні підходи для якісного функціонування галузі освіти. Тому важливо врахувати всі ризики та недоліки, які були в цих країнах.

Проаналізовано поточний стан функціонування галузі освіти Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області.

У роботі висвітлені основні питання та проблеми галузі, що потребують якнайшвидшого вирішення для її якісного і ефективного функціонування.

На думку автора основними питаннями є:

- оптимізація та створення ефективної освітньої мережі;
- забезпечення виконання нових стандартів і підходів до харчування;
- дотримання вимог пожежної, санітарної та екологічної безпеки;
- утримання майнових комплексів закладів освіти комунальної власності;

- створення комунального ліцею на території громади, для забезпечення повної загальної середньої освіти (10-12 класи) з 01 вересня 2024 року;
- постійне оновлення та утримання в належному стані парку шкільних автобусів, харчоблоків та приміщень закладів освіти;
- забезпечення виконання Нового Державного стандарту базової загальної середньої освіти.

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 37 найменувань. Загальний обсяг магістерської роботи становить 98 сторінок, у тому числі 4 таблиці, список використаних джерел 6 сторінок та дві презентації.

Актуальність теми. Головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України є Євроінтеграція, яка передбачає розбудову й поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС в усіх сферах життя. Важливою складовою цього процесу є входження національної системи освіти України у Європейський освітній простір. Для цього наша держава запроваджує та утверджує в українському суспільстві кращі європейські освітні традиції шляхом адаптації законодавства України до стандартів ЄС, посилення діалогу щодо систем загальної освіти, застосування нових підходів до навчання та змісту освіти.

Метою роботи є дослідження результатів процесу децентралізації в Україні станом на кінець 2021 року, визначити напрями удосконалення, розвитку та підвищення якості надання освітніх послуг в умовах децентралізації на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області (МТГ). Відповідно до поставленої мети були вирішені відповідні завдання:

- розглянута та розкрита сутність поняття децентралізації та її процесу;
- опрацьовано законодавчу базу, що регулює процес децентралізації;
- виявлено особливості функціонування системи освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації;
- проаналізовано сучасний стан процесу реформування освіти в Україні та інших країнах;
- проаналізувано та досліджено процес управління громадою та місцевим бюджетом в Новгород-Сіверській МТГ;
- оцінено та систематизовано рівень фінансування освітньої сфери Новгород-Сіверської МТГ;

- здійснено аналіз витрат коштів бюджету Новгород-Сіверської МТГ, інших джерел фінансування на розвиток, утримання та підвищення якості надання освітніх послуг закладами освіти громади;

- запропонувати шляхи удосконалення використання коштів та збільшення ефективності їхнього використання для розвитку системи освіти;

- розроблено рекомендації щодо формування спроможної та ефективної мережі закладів освіти.

Предметом дослідження є відносини, що виникають в умовах децентралізації, зокрема у процесі передачі повноважень та ресурсів на місця, формування і використання коштів бюджету новоствореними громадами, в тому числі на розвиток освітньої галузі.

Об'єктом дослідження є процес децентралізації в Україні, місцевий бюджет, управління освітою та існуюча система освіти Новгород-Сіверської МТГ, як його складові.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є узагальнення та теоретичне порівняння, коефіцієнтний, структурно-логічний, аналітичний, а також системний аналіз.

Наукова новизна полягає в :

- дослідженні хронології формування законодавчої бази, яка стала підґрунтям для реалізації реформи та характеризує систему освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації;
- оцінці та аналізі сучасного стану освітньої реформи в Україні;
- визначенні основних аспектів реформування вертикалі управління освітою та розкритті поняття «опорні школи», оптимізація шкільної мережі.
- оцінці та аналізу розвитку територіальних громад України на прикладі однієї з найбільших за територією (Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області)

Ключові слова: міська територіальна громада, Нова українська школа, індикатори управління, бюджет громади, кадрова політика, фінансування системи освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ. ОСВІТА В ГРОМАДАХ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	13
1.1 Децентралізаційні процеси в Україні	13
1.2 Нормативно правові та законодавчі акти, які регулюють процес децентралізації в Україні	19
1.3. Публічне управління сферою освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації.....	25
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ТА АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ІНШИХ КРАЇНАХ.....	32
2.1 Аналіз реформування системи освіти та її публічного управління в Україні.....	32
2.2 Аналіз шляхів модернізації освіти та процесів публічного управління освітою в розвинутих країнах світу.....	41
РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ НОВГОРОД-СІВЕРСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	49
3.1 Оцінка та аналіз ключових індикаторів публічного управління громадою та місцевого бюджету Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області.	49
3.2 Удосконалення публічного управління сферою освіти на рівні локальних громад в умовах децентралізації (на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області)	67
ВИСНОВКИ.....	85
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ ТА ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	91
ДОДАТОК А. ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ОЦІНКИ ІНДИКАТОРІВ ГРОМАД-УЧАСНИЦЬ ПРОГРАМИ DOBRE НОВГОРОД-СІВЕРСЬКА МІСЬКА ГРОМАДА (ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ) (ПРЕЗЕНТАЦІЯ)	
ДОДАТОК Б. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ГАЛУЗІ ОСВІТА НОВГОРОД-СІВЕРСЬКОЇ МТГ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА 2020 РІК (ПРЕЗЕНТАЦІЯ)	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці. Але люди можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться близько. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми. Отже саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність.

Формування місцевого самоврядування виявилось одним із найбільш складних і суперечливих завдань становлення сучасної державності в Україні. Для ефективного розв'язання питань місцевого значення потрібне забезпечення єдності державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад, тому децентралізація як частина державної політики щодо регіонального розвитку територій є однією з першочергових реформ в Україні. Децентралізація влади допомагає поступово та ефективно вирішувати місцеві проблеми на місцях, через розширення та зміцнення повноважень органів місцевого самоврядування з необхідними для їх виконання ресурсами. Селищні, сільські, міські ради та їх виконавчі органи повинні мати значні права й достатньо ресурсів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність. Тому особливої актуальності набуває питання ефективної реалізації наданих повноважень органам місцевого самоврядування у всіх сферах суспільної діяльності в умовах децентралізації, однією з ключових якої є реформа системи освіти в Україні.

Мета дослідження – дослідити результати процесу децентралізації в Україні станом на кінець 2021 року, визначити напрями удосконалення, розвитку та підвищення якості надання освітніх послуг в умовах децентралізації на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області (МТГ).

Завдання дослідження, що необхідні для досягнення мети дослідження:

- розглянути та розкрити сутність поняття децентралізації та її процесу;
- опрацювати законодавчу базу, що регулює процес децентралізації;
- виявити особливості функціонування системи освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації;
- проаналізувати сучасний стан процесу реформування освіти в Україні та інших країнах;
- проаналізувати та дослідити процес управління громадою та місцевим бюджетом в Новгород-Сіверській МТГ;
- Оцінити та систематизувати рівень фінансування освітньої сфери Новгород-Сіверської МТГ;
- здійснити аналіз видатків коштів бюджету Новгород-Сіверської МТГ, інших джерел фінансування на розвиток, утримання та підвищення якості надання освітніх послуг закладами освіти громади;
- запропонувати шляхи удосконалення використання коштів та збільшення ефективності їхнього використання;
- розробити рекомендації щодо формування спроможної та ефективної мережі закладів освіти.

Об'єкт дослідження – процес децентралізації в Україні, місцевий бюджет, управління освітою та існуюча система освіти Новгород-Сіверської МТГ, як його складові.

Предмет дослідження - відносини, що виникають в умовах децентралізації, зокрема у процесі передачі повноважень та ресурсів на місця, формування і використання коштів бюджету новоствореними громадами, в тому числі на розвиток освітньої галузі.

Методи дослідження: узагальнення та теоретичного порівняння, коефіцієнтний, структурно-логічний, аналітичний, а також системний аналіз.

Структура роботи. Дипломна робота містить три розділи. Перший розділ розкриває поняття децентралізації, визначає її мету та наводить досягнуті результати, разом з тим описує законодавчі рішення, які необхідно прийняти для продовження реформи децентралізації в Україні. Даний розділ

досліджує хронологію формування законодавчої бази, яка стала підґрунтям для реалізації реформи та характеризує систему освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації. У другому розділі проаналізовано сучасний стан освітньої реформи в Україні та аналіз системи освіти в європейських країнах, основні аспекти реформування вертикалі управління освітою, розкрито поняття «опорні школи», оптимізація шкільної мережі. Третій розділ присвячено оцінці та аналізу розвитку Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області. Досліджено та проаналізовано бюджет громади, видатки бюджету на систему освіти в загальній структурі бюджету. Розроблено рекомендації щодо формування спроможної та ефективної мережі закладів освіти в умовах децентралізації, підвищення якості надання освітніх послуг та ефективного використання бюджетних коштів передбачених на освіту в структурі видатків бюджету Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області.

РОЗДІЛ 1. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ. ОСВІТА В ГРОМАДАХ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1 Децентралізаційні процеси в Україні

Кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці. Але люди можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться близько. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми. Отже саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність.

Для цього в Україні відбувається **децентралізація** - передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей - органам місцевого самоврядування.

Реформа триває з 2014 року і вже має результати.

Результати першого етапу децентралізації в Україні 2014-2019

роки.

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році.

У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі [1; 2].

Для реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно було в першу чергу внести відповідні зміни до Конституції України, а також сформуванати пакет нового законодавства. Зміни до Конституції перш за все мали вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядового типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади.

Зусиллями вітчизняних фахівців, практиків, науковців, експертів проєкт змін до Конституції був розроблений та переданий на широке публічне обговорення. Запропоновані зміни підтримало суспільство та високо оцінила Венеційська Комісія.

На жаль, політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації. Тому Уряд з 2014 року розпочав реформу в межах чинної Конституції.

За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи. Мова йде про:

- Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України [3; 4; 5]. Завдяки цим змінам відбулася фінансова децентралізація: місцеві бюджети зросли на 206,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 275 млрд грн в 2019 році.

- Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. За 2015-2019 роки в Україні добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади (ОТГ). До складу цих ОТГ увійшли близько 4500 колишніх місцевих рад (з майже 12 тисяч). Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти назвали дуже високими [6].

Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади.

У 2018 році об'єднані громади отримали у комунальну власність майже 1,5 млн га земель сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.

- Закон «Про співробітництво територіальних громад» [7]. Створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо. Цим механізмом скористалися вже сотні громад.

- Закон «Про засади державної регіональної політики» [8]. Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 41,5 разів: з 0,5 млрд в 2014 до 20,75 млрд грн у 2019 році. За рахунок цієї підтримки в регіонах та громадах реалізовано у 2015-2019 роках більше 12 тисяч проектів.

- Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг. Це дозволило делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня

повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету.

Успіхи реформи на першому етапі свідчать, що Україна обрала правильний шлях і треба рухатися ним далі. Зупинятися вже не можна.

Схема 1. Найважливіші цифри першого етапу реформи децентралізації
Другий етап децентралізації в Україні 2020-2021 роки

Кабінет Міністрів України визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. 2020 рік став ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: 12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 територіальних громад, які покриватимуть усю територію країни .

17 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів». Згідно з документом, тепер в Україні 136 районів. Старі 490 районів парламент ліквідував[9].

15 липня 2020 року Верховна Рада України прийняла Постанову № 3809 про призначення чергових місцевих виборів на 25 жовтня 2020 року[10].

16 липня Верховна Рада України прийняла зміни до виборчого законодавства [11].

25 жовтня 2020 року пройшли місцеві вибори на новій територіальній основі громад і районів.

Усе це створює стійке підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, а також сприяє прискоренню реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших секторах.

Щодо подальшого розвитку законодавчої бази

Для продовження реформи необхідно прийняти ще ряд важливих законів:

- Про засади адміністративно-територіального устрою України. В рамках чинної Конституції визначає засади, на яких має ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України, види населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації,

встановлення і зміни меж адмінтеродиниць та населених пунктів, ведення Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України.

- Про службу в органах місцевого самоврядування (нова редакція).
Забезпечить рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування, підвищить престижність служби в ОМС, мотивацію місцевих службовців до розвитку громад та власного розвитку.

- Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування.

- Про місцевий референдум.

- Оновлення законів про місцеве самоврядування, про місцеві державні адміністрації тощо.

У результаті повноваження між рівнями управління повинні бути розмежовані за принципом субсидіарності.

Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень.

У 2022 році очікується внесення змін до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення.

Схема 2. Основні завдання децентралізації на новому етапі

1.2 Нормативно правові та законодавчі документи, які регулюють процес децентралізації в Україні.

Проведення системних реформ місцевого самоврядування удосконалить організацію його діяльності шляхом децентралізації державної влади та деконцентрації її владних повноважень. Для успішного впровадження реформи з децентралізації влади необхідно створити належну законодавчу базу, яка б забезпечила правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування відповідно до наданих їм повноважень.

Передумовою впровадження в Україні децентралізації місцевого самоврядування стало схвалення Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 р. Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, та згодом Плану заходів щодо її реалізації.

Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні розроблено з урахуванням вимог Європейської хартії місцевого самоврядування, положень Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [1; 2; 12].

Метою Концепції є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Реалізувати Концепцію планувалось у два етапи: перший етап – підготовчий (2013–2015 рр.) та другий – етап впровадження (2015–2020 рр.). Це сприятиме: 1) правовій, організаційній та матеріальній спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, провадженню їх діяльності з дотриманням принципів та положень Європейської хартії місцевого самоврядування; 2) створенню сприятливих правових умов для максимально широкого залучення населення до прийняття управлінських рішень, а також розвитку форм демократії участі на місцях; 3) утворенню об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення; 4) створенню умов для забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад, зокрема об'єднаних тощо.

Тому наступним кроком у реформуванні місцевого самоврядування повинно бути створення спроможних територіальних громад шляхом добровільного об'єднання суміжних територіальних громад. Саме з цією метою було ухвалено Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», метою якого є створення правових умов і можливостей для посилення гарантій місцевого самоврядування; сприяння створенню дієздатних територіальних громад; формування ефективних рад та їхніх виконавчих органів, головним завданням яких має стати поліпшення забезпечення потреб громадян, якісне надання їм необхідних соціальних послуг; забезпечення сталого розвитку відповідних територій, ефективного використання бюджетних коштів[5,12]. Для надання можливості територіальним громадам посилити власну спроможність через співпрацю, Верховна Рада України прийняла Закон

України «Про співробітництво територіальних громад». Він визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю [6; 12]. Не менш важливу роль у розвитку територіальних громад в Україні відіграє Закон України «Про засади державної регіональної політики» [7; 12]. Цей Закон визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України.

Подальшими заходами у реформуванні місцевого самоврядування на засадах децентралізації стали прийняття низки законів, якими врегульовуються питання передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Серед яких:

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства» [13];

– Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [14];

– Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»;

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» [15].

Таким чином, місцеві громади вже отримали широкий перелік нових повноважень: архітектурнобудівельний контроль, видача документів дозвільного характеру, реєстрація та зняття з реєстрації місця проживання

фізичних осіб, державна реєстрація підприємців, державна реєстрація речових прав на нерухоме майно, надання відомостей з Державного земельного кадастру, створення Центрів надання адміністративних послуг. Для законодавчого врегулювання фінансової децентралізації місцевого самоврядування було внесено ряд змін в Бюджетний та Податковий кодекси. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» врегулював питання розширення дохідної бази місцевих бюджетів, а також перехід об'єднаних територіальних громад на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом [3]. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» запровадив акцизний податок з реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та палива в місцевий бюджет, надав право місцевим органам влади встановлювати ставки податку на нерухоме майно для об'єктів житлової та нежитлової нерухомості[4]. Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» вирішено питання формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад, а також контролю за додержанням останніми бюджетного законодавства [4]. Новацією українського законодавства у сфері місцевого самоврядування стали норми Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища», якими визначено поняття «старостинський округ» – частина території об'єднаної територіальної громади, на якій розташовані один або кілька населених пунктів (крім адміністративного центру громади), інтереси мешканців яких представляє староста та впроваджено інститут старости, який дозволить забезпечити комунікацію між владою та громадою села. Більше того, законодавчий акт чітко визначає статус старости шляхом визначення просторових меж його діяльності, кола повноважень, підстав та порядку дострокового припинення повноважень, гарантій діяльності [16]. На початку 2017 р. прийнято довгоочікувані нормативно-правові акти, які значно

спростили процес децентралізації. За допомогою Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей добровільного об'єднання територіальних громад, розташованих на територіях суміжних районів» нарешті було подолано прогалину в законодавстві, яка протягом тривалого часу перешкоджала призначенню перших виборів в об'єднаних територіальних громадах Центральною виборчою комісією. Отже, у період з 2014 по 2017 рр. сформовано значний масив нормативно-правових актів у сфері реалізації реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації, зокрема щодо добровільного об'єднання територіальних громад, їх співробітництва, передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, фінансової децентралізації, що дозволить посилити функціональну та фінансову спроможність місцевого самоврядування. На разі не всі положення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади виконуються згідно з графіком. На даному етапі для прискорення процесу реформування необхідно на рівні центральних органів влади розробка та ухвалення законів, які не потребують змін до Конституції України, зокрема у сфері земельних відносин, внесення пропозицій щодо удосконалення міжбюджетних відносин, місцевих податків і зборів, адміністративних послуг, соціальних стандартів, удосконалення законодавства у суміжних сферах і галузях щодо децентралізації повноважень. Певні напрацювання у даному напрямку вже є, зокрема:

1) прийнято у першому читанні та готується до другого читання проект Закону «Про службу в органах місцевого самоврядування» (нова редакція);

2) пройшов перше читання у парламенті законопроект «Про муніципальну варту», який дозволить місцевим радам створювати муніципальну варту;

3) проекти Законів «Про місцевий референдум» зареєстровані Верховною радою України та опрацьовуються в комітетах;

4) подано на розгляд Верховної ради України законопроект № 2104а «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення

сільського населення медичним та аптечним обслуговуванням в умовах децентралізації влади».

Невирішеними на сьогоднішній день залишаються питання внесення зміни до Конституції України щодо децентралізації влади та засад і порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою України, що забезпечить правову основу для прийняття низки законодавчих актів, необхідних для реалізації реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади, створить підґрунтя для формування спроможних територіальних громад і забезпечення повсюдності місцевого самоврядування, послабить конфлікти у відносинах між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади у спосіб розмежування їхніх повноважень відповідно до принципу субсидіарності, відмови від делегування повноважень районних та обласних рад органам виконавчої влади.

Після внесення змін до Конституції України у частині децентралізації влади, тобто передачі повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, необхідним буде прийняття ще низки базових законів. Зокрема, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція), що забезпечить місцеве самоврядування базового рівня реальними повноваженнями відповідно до принципу субсидіарності, визначить перелік повноважень органів місцевого самоврядування районного та обласного рівня за результатами публічного обговорення, наділить районні та обласні ради власними виконавчими органами; встановить повноваження органів місцевого самоврядування повними і виключними; запровадить ефективні механізми адміністративного нагляду органів державної влади у відношенні до органів місцевого самоврядування, які не суперечать принципам Європейської хартії місцевого самоврядування і не перешкоджатимуть діяльності органів місцевого самоврядування у разі виникнення спірних питань; забезпечить принцип повсюдності місцевого самоврядування. Без законодавчого врегулювання засад адміністративно-територіального устрою, про логічну модель децентралізації годі й говорити, адже влада зосереджується

на певних територіальних утвореннях – громадах, районах, регіонах. Саме тому важливим є прийняття Закону України «Про засади та порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою України», який би визначав засади адміністративно-територіального устрою України, рівні адміністративно-територіальних одиниць, систему адміністративно-територіальних одиниць, інших територіальних утворень, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адміністративно-територіальних одиниць. Нагальним також є питання створення інституту префектів для ефективного нагляду за конституційністю та законністю рішень органів місцевого самоврядування, оскільки передача повноважень та фінансів органам місцевого самоврядування повинна бути збалансована механізмами контролю та відповідальності перед людьми та законом. Проект Закону України «Про префектів» розроблений Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства та пройшов обговорення в експертному середовищі. Відповідно до законопроекту, інститут префектів з'являється після набрання чинності змін до Конституції щодо децентралізації та відповідно після ліквідації місцевих держадміністрацій.

Загалом законодавче забезпечення децентралізації місцевого самоврядування відповідає європейським вимогам і створює надійне підґрунтя для практичного етапу реформи. Для успішного завершення децентралізації необхідним є прийняття ще низки нормативно-правових актів, які би врегульовували невирішені питання децентралізації місцевого самоврядування.

Однак вже сьогодні реформу децентралізації місцевого самоврядування та територіальної організації влади можна назвати однією з найуспішніших реформ, яка дає можливість покращити добробут громадян, поліпшити якість та доступність послуг, зменшити корупційні явища, підвищити професійність влади та відродити Україну загалом.

1.3. Публічне управління сферою освіти в новостворених громадах в умовах децентралізації

Децентралізація освіти – це передача повноважень і відповідальності за управління освітою та фінансування освіти демократично обраним органам місцевого самоврядування. Найбільша частина управлінських і фінансових повноважень у децентралізованій системі освіти зазвичай належить органам місцевого самоврядування. Місцеві виконкоми звітують лише перед місцевими радами, таким чином здійснюючи функції від імені та в інтересах своїх виборців. При цьому, діяльність місцевої влади має знаходитися під пильним моніторингом щодо дотримання нею Конституції і законів України, а функції нагляду будуть покладені на державні органи, що замінять районні державні адміністрації. При цьому, важливі повноваження щодо визначення освітньої стратегії країни та загального напрямку освітньої реформи залишаються на рівні Уряду, зокрема Міністерства освіти і науки. Таким чином, децентралізована система освіти функціонує через співпрацю та координацію діяльності багатьох незалежних інституцій, кожна з яких має законодавчо визначену сферу автономії. Децентралізація передбачає створення системи врядування, яка замість вертикального підпорядкування ґрунтується на співпраці незалежних установ різних рівнів, що керуються положеннями законодавства. В Україні це означає, що об'єднані громади, райони та області матимуть автономні, демократично обрані органи місцевого самоврядування, чиї ради та виконавчі органи діятимуть відповідно до очікувань місцевих мешканців, які їх обрали.

Автономія місцевих органів влади має бути закріплена та гарантована законодавством, а також повинна ретельно відстоюватися усіма зацікавленими сторонами, в тому числі асоціаціями органів місцевого самоврядування. Водночас, органи місцевого самоврядування мають функціонувати у відповідності до чинного законодавства. Закони повинні чітко визначати їхні сфери компетенції, фінансові повноваження та відповідальність, а також доходи. Звичайно, це означає, що освітнє законодавство повинно бути адаптовано до такої нової системи врядування. Освітня вертикаль повинна бути

чітко визначена належним законодавством. Міністерство здійснює управління децентралізованою системою освіти через розроблення законодавства, прийняття освітніх норм і стандартів, а також через спеціальні, цілеспрямовані програми розвитку (наприклад, реформування навчальної програми або запровадження системи зовнішнього оцінювання). Міністерство також відповідає за формулу визначення розміру освітньої субвенції від державного бюджету місцевим бюджетам, а також за різноманітні фінансові програми, зокрема щодо інвестицій або, наприклад, забезпечення шкільними автобусами. Такі управлінські повноваження міністерства є значними на початку процесу децентралізації, але з часом стають слабшими через внесення змін до законодавства. До 2021 року обласні департаменти освіти були ключовими елементами освітньої вертикалі, оскільки одержували запити і завдання від Міністерства освіти і науки та передавали їх районним управлінням освіти, вони здійснювали нагляд і керівництво діяльністю районних управлінь освіти в порядку ієрархії підпорядкування. В умовах децентралізації ця вертикаль поступово зникне. Замість цього обласні департаменти освіти стануть підрозділами обласних виконкомів, які призначатимуться обласними радами та відповідатимуть за впровадження освітньої політики у відповідності до законодавства та у межах встановленої компетенції на рівні області. Районні управління освіти стануть частиною районних виконкомів та звітуватимуть перед районними радами. Вони матимуть відмінні інституціональні структури, наприклад, включатимуть повноваження у сфері спорту або культури в деяких менших районах, і навіть можуть мати різні назви, наприклад, бюро або офіс з питань освіти. Вони стануть незалежними від обласних департаментів освіти і водночас втратять управлінські повноваження відносно управлінь освіти на рівні громади. Аналогічні зміни відбудуться в управліннях освіти об'єднаних громад. Натомість, оскільки всі ці органи працюватимуть задля освіти наступних поколінь громадян України, вони повинні будуть співпрацювати та

гармонізувати свою діяльність. Сподіваємося, що новий закон про загальну середню освіту сприятиме такій співпраці та гармонізації.

Вищеописаний варіант функціонування районних управлінь освіти характерний для того випадку, коли об'єднані громади створять свій власний орган управління освітою з введенням відповідних посад для ефективного менеджменту, забезпечивши чіткий розподіл функцій між органом управління освітою громади та районним управлінням освітою. Можливий інший випадок, коли громада не створює власного органу управління освітою, а в порядку, встановленому Законом України «Про співробітництво територіальних громад», делегує відповідні повноваження спільному органу управління освітою. Такий спільний орган може бути новоутворений декількома об'єднаними територіальними громадами, або ж в цій ролі може виступити районне управління освітою, якому одна чи кілька об'єднаних територіальних громад делегують адміністративні повноваження. Делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів має ряд переваг:

- економія коштів (оптимізація чи зменшення видатків);
- краще забезпечення кваліфікованими кадрами;
- спільне утримання суб'єктами співробітництва інфраструктурних об'єктів та фінансування комунальних послуг;
- ефективність реалізації спільних проектів через централізовану координацію [6].

Реформа децентралізації в освітній галузі передбачає створення належної мережі шкіл. 20 січня 2016 року в Уряді було прийнято рішення про оптимізацію шкільної мережі. Опорні школи будуть створені в рамках проекту по децентралізації освіти та оптимізації мережі шкіл. Адже тепер на громади покладається питання самостійного визначення структури закладів. Оснащенням опорних шкіл стане сучасне матеріально-технічне обладнання в кабінетах фізики, хімії, математики, біології, географії та сучасні мультимедійні пристрої в комп'ютерних кабінетах. З цією метою Кабмін збільшив

фінансування галузі освіти більше, ніж на 121 мільйон гривень. За словами голови Уряду, опорні школи – це крок до вдосконалення якості середньої освіти.

Опорні школи, за задумом реформи, повинні забезпечити умови для рівного доступу до якісної освіти, підвищити її якість, забезпечити ефективне використання наявних ресурсів, підвищити спроможність органів місцевого самоврядування.

Основні принципи організації опорної школи:

- точкове покращення матеріального стану опорної школи;
- можлива зміна ступеня наближених шкіл;
- доведення учнів шкіл-філій до опорної школи.

Компетенції органів місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади щодо створення і функціонування опорних шкіл:

- приймають рішення про створення опорної школи та філій;
- організують проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед громадськості щодо утворення округу (опорних закладів, їх філій);
- здійснюють розподіл коштів освітньої субвенції та власних доходів між шкільними округами та школами;
- призначають директора опорної школи;
- організують підвезення учнів та вчителів до опорної школи (як правило, тривалість маршруту в один бік не повинен перевищувати 45 хв.);
- відповідають за матеріально-технічну базу та створення належних умов навчання (в тому числі, харчування).

Для утворення опорного закладу загальної середньої освіти необхідно:

- прийняти попереднє рішення засновника щодо консолідації шкільної мережі й створення опорного закладу загальної середньої освіти;
- здійснити розрахунок кількості учнів, які будуть підвозитися до опорної школи після консолідації мережі;
- розробити маршрути підвезення учнів та педагогічних працівників (з розрахунком відстаней та приблизного часу в дорозі).

- розробити план розвитку закладу освіти на наступні 3 роки з оцінкою можливих ризиків;
- зібрати та проаналізувати інформацію щодо запланованого штатного розпису із обов'язковим зазначенням можливих ставок, що підлягають скороченню (з філіями).
- розробити план організації інклюзивного навчання у закладі при наявності дітей з особливими потребами;
- сформулювати чіткий опис інвестиційних потреб опорної школи (відповідно до переліку інвестиційних компонентів).

Інвестиційні компоненти.

Обов'язкові:

- інвестиція в оснащення шкільної лабораторії та кабінетів (фізики, хімії, географії, біології), мультимедійне обладнання;
- встановлення мережі wi-fi з безкоштовним (безпечним) доступом для всіх учителів і учнів в опорній школі;
- професійний розвиток вчителів.

Бажані:

- придбання одного чи двох шкільних автобусів для перевезення учнів;
- інвестиція в шкільну бібліотеку;
- заходи з енергозбереження;
- ремонт приміщень опорної школи (необхідно додати докладне пояснення відповідних потреб школи);
- облаштування, необхідні для забезпечення інклюзивного навчання;
- інвестиції в нові спортивні споруди, які використовуватимуться як для уроків, так і для позашкільної діяльності;
- включення інших видів позашкільної діяльності.

Основні критерії відбору опорних шкіл:

- кількість учнів, що тепер здобувають освіту в інших школах та будуть підвозитися до опорної школи;
- загальна кількість учнів, що будуть підвозитися до опорної школи;

- наявність принаймні 2-х класів у кожній паралелі вище 4 класу;
- наявність професійного керівника опорної школи;
- забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами;
- матеріально-технічна база;
- забезпечення спортивними спорудами;
- план розвитку закладу освіти на 3 роки.

Єдиний заклад загальної середньої освіти опорна школа-філія має статус юридичної особи, може мати рахунки в органах казначейства, самостійний баланс, штамп та печатку, як правило, не менше 360 учнів без урахування учнів шкіл-філій, наявність матеріально-технічної бази (спортивні об'єкти, кабінети фізики, хімії, біології, географії, лабораторій та ін.) Опорний заклад освіти повинен бути забезпеченим кваліфікованими педагогічними кадрами та досвідченим директором.

Філія не є юридичною особою, як правило – це початкова школа (ЗНЗ I ступеня), або за рішенням засновника – основна школа (ЗНЗ I-II ступеня), її очолює завідувач філії.

Директор опорного закладу освіти та завідувач філії:

- призначає усіх працівників (опорної школи та її філій) і завідувачів філій;
- приймає необхідні для освітнього процесу рішення (обсяг педагогічного навантаження, режим роботи опорного закладу, розклад занять, навчальні (робочі та індивідуальні) плани опорного закладу та його філій);
- відповідає за якість освіти у своєму шкільному окрузі;
- відповідає за налагодження системи професійного розвитку вчителів шкільного округу;
- відповідальний за організацію освітнього процесу та належних умов здобуття освіти у філії.

Усі педагогічні працівники вважаються працевлаштованими в опорному закладі.

Реформування освітньої галузі означає фактично функціонування її в новій реальності, а в процесі будь-яких реформ завжди виникають певні труднощі. Спеціалісти виділяють серед основних проблем наступні:

- не конкретизоване, загальне законодавство;
- відсутність єдиного підходу до самого процесу реформи та його результатів, брак чіткої покрокової програми;
- відсутність єдиного координаційного центру.

Планувалося, що таким центром стане Міністерство регіонального розвитку, але фактичного цього не відбулося;

- багато важелів «ручного» управління (законодавство містить ряд норм, згідно з якими те чи інше питання вирішується «за рішенням Кабінету Міністрів України»);

- чітко не розподілено належність та підпорядкування усіх типів закладів освіти до відповідного рівня врядування;

- до кінця чітко не розподілено (в т. ч. і не закріплено законодавчо) функції і повноваження між всіма рівнями місцевої влади;

- часто не співпадає ефективність об'єднання за територіальним принципом і за адміністративним;

- подекуди сільські та селищні ради замалі, заслабкі та можна сказати неспроможні, навіть при їх об'єднанні;

- районні та обласні ради не є місцевою владою в чистому вигляді, тому виникає проблема розподілу функцій і повноважень;

- районні управління освіти, хоча вони не є реальними представниками самоврядування, мають досвід, інформацію та спроможність управляти шкільною мережею, але існуюче законодавство усуває їх від таких функцій;

- відсутній чіткий механізм ефективного розподілу освітньої субвенції;

- сірі зони, не відомо чи відбудуться зміни до Конституції, що перетворять районні та обласні ради на справжні органи місцевого самоврядування.

- не варто сподіватись, що громади швидко об'єднуються та стануть сильною місцевою владою.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ТА АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.

2.1 Аналіз реформування системи освіти та її публічного управління в Україні.

Головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України є Євроінтеграція, яка передбачає розбудову й поглиблення взаємовідносин між Україною та ЄС в усіх сферах життя. Важливою складовою цього процесу є входження національної системи освіти України у Європейський освітній простір. Для цього наша держава запроваджує та утверджує в українському суспільстві кращі європейські освітні традиції шляхом адаптації законодавства України до стандартів ЄС, посилення діалогу щодо систем загальної освіти, застосування нових підходів до навчання та змісту освіти.

Ключовою реформою Міністерства освіти і науки України у цьому напрямі стала реформа шкільної освіти «Нова українська школа» (НУШ), Основні її засади та орієнтовний графік впровадження викладено в Концепції Нової української школи [17], яка законодавчо закріплена Законом України «Про освіту» 2017 р. [18] та деталізована Законом України «Про повну загальну середню освіту» 2020 р. [19]. Концепція Нової української школи кардинально змінює звичні підходи до здобуття повної загальної середньої освіти й організації освітнього процесу в старшій школі. Вона передбачає створення школи, де діти будуть навчатися через діяльність, не лише отримуючи таким чином знання, а й уміння застосовувати їх у житті. Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті. Список компетентностей, яких набуватимуть учні, закріплено Законом України «Про

освіту». Він створювався з урахуванням «Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя.

Формула НУШ складається з дев'яти компонентів:

- формування компетентностей;
- умотивований учитель, що має можливість розвиватися і свободу впроваджувати нові напрацювання;
- ціннісне виховання;
- автономія для шкіл;
- трикутник партнерства учень – вчитель – батьки;
- дитиноцентризм;
- нова структура школи;
- справедливий розподіл публічних коштів;
- сучасне освітнє середовище.

У лютому 2018 р. Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти, який у 2017–2018 навчальному році проходив апробацію у 100 школах, а з 2018–2019 навчального року всі перші класи навчаються за ним. Новий Стандарт початкової освіти передбачає, що вчителі мають працювати за іншими підходами, тому протягом 2018–2019 рр. відбувалося масштабне перенавчання вчителів початкової школи. Вони проходили як дистанційне навчання (онлайн-курс на освітній платформі EdEra), так і очні сесії, у межах яких спеціально підготовлені тренери закріплювали знання педагогів на практиці.

Українське законодавство має бути приведене у відповідність із нормами європейської освітньої політики, у тому числі й у питаннях тривалості здобуття освіти. Адже найнижча тривалість здобуття повної загальної середньої освіти у європейських країнах – 12 років.

В Україні, згідно з Конституцією та чинним освітнім законодавством, повна загальна середня освіта є обов'язковою. Навчання в початковій школі починається у віці дитини 6 (7) років. За законами України «Про освіту» (2017

р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) тривалість повної загальної середньої освіти становить 12 років, випускний вік учнів – 18 років. Але сьогодні і до 2030 р. її тривалість фактично становить 11 років (випускний вік учнів – 17 років), оскільки перехід на 12-річну загальну середню освіту відбувається поетапно: для початкової освіти (чотири роки навчання) перехід розпочався 1 вересня 2018 р.; для базової середньої освіти (п'ять років навчання) розпочнеться 1 вересня 2022 р.; для профільної середньої освіти (три роки навчання) розпочнеться 1 вересня 2027 р. Водночас у чинному освітньому законодавстві визначено як обов'язкову також дошкільну освіту дітей п'ятирічного віку (Закон України «Про освіту», 2017, ст.11; Закон України «Про дошкільну освіту», 2001, ст. 3), що не підкріплено відповідним формулюванням у Конституції України, яка обов'язковою освітою визначає лише повну загальну середню освіту.

В Україні більшість учнів (64,8 %) після здобуття базової середньої освіти (9 класів) продовжують навчання в старшій школі (10–11 класи), закладах професійної (професійно-технічної) освіти (14,7 %) або професійних коледжах і технікумах (19,6 %) (Державна служба статистики України, 2020). У 2019 р. лише один відсоток випускників 9 класу не продовжив навчання.

Водночас викликає занепокоєння стійка тенденція щорічного зниження кількості випускників 9 класу, які йдуть здобувати професію: за останні чотири роки частка таких учнів впала від 38,7 % до 34,3 %, тобто на 4,4 %.

Одним з питань, яке нині стоїть на порядку денному для освітян й усіх, хто долучений до освітньої політики, є питання реформування старшої школи.

Ідеться про те, що учні 10–12 класів здобуватимуть повну загальну середню освіту не в загальноосвітніх школах та гімназіях, а в ліцеях, і ця освіта буде профільною. Закон України «Про освіту» упорядкував і наблизив українську термінологію шкільної освіти до світових практик. Він передбачає, що базова школа в Україні називатиметься гімназією, а старша профільна – ліцеєм, що означатиме не назви чи статуси окремих шкіл, як це було раніше, а рівні освіти.

З 2027 р., як передбачає реформа Нової української школи, шкільна освіта має поділятися на три рівні:

- початкову (1–4 роки навчання),
- базову (5–9 роки навчання),
- старшу профільну школу (10–12 роки навчання).

Профільна школа має дати школярам можливість вибрати напрям, за яким вони хочуть навчатися. Умовно це може бути фізико-математичний, філологічний чи географічний напрям. До 1 вересня 2024 р. обласні та міські ради мають визначитися, які школи стануть початковими, а які – гімназіями та ліцеями. Трирічна старша профільна школа має стартувати з 2027 р., коли до 10 класу підуть учні, які від першого класу вчать за програмою НУШ.

Наразі немає конкретного переліку профілів у ліцеях. Його має визначити державний стандарт, розробка якого триває. Утім у МОН зазначили орієнтовні напрями профілізації: гуманітарний, технологічний, природничо-математичний, художньо-естетичний, спортивний тощо.

Реформа передбачає, що в 10–12 класі учні зможуть навчатися або в академічному ліцеї, самостійно обравши предмети певного профілю, або у професійному ліцеї, де учень водночас зможе здобути повну загальну середню освіту та певну професію. Коли в учнів, які хочуть вступати й працювати, приміром, за мовним профілем, не буде розосередженості на предмети природничого напрямку, за три роки академічного профільного навчання вони зможуть значно поглибити мовні знання, необхідні навички, підготуватися до вступу в ЗВО і робити це під час занять у ліцеї, а не на додаткових заняттях з репетитором поза межами школи.

Очікується, що профільність допоможе покращити якість освіти, результати навчання учнів і підготувати їх до майбутнього навчання в університеті та роботи.

Що стосується системи вищої освіти в Україні, то основні правові, організаційні, фінансові засади її функціонування визначає Закон України «Про вищу освіту» [20], прийнятий 1 липня 2014 р. Закон запровадив триступеневу

систему вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії), що стала одним з елементів створення європейського простору вищої освіти в Україні.

У 2020 р. в Україні розпочалася масштабна реформа вищої освіти в частині зміни механізмів фінансування та керування закладами. Вона була викликана необхідністю підвищення якості вищої освіти, яка, за даними Міністерства освіти і науки, не відповідає очікуванням роботодавців, студентів та суспільства загалом. «Понад 70 % українців вважають якість вищої освіти в Україні середньою, низькою або дуже низькою. Водночас 2019-го серед офіційно зареєстрованих безробітних майже 50 % склали люди з вищою освітою. Для порівняння – частка безробітних із професійною освітою нараховує 30 %. Оцінка студентів теж є промовистою – опитування показують, що майже 40 % студентів вважають, що зміст освітніх програм не відповідає потребам ринку праці. Одна з основних причин цієї ситуації – те, як діють стимули та правила гри в нашій системі вищої освіти. Система фінансування та управління не дає заслуженої винагороди найкращим викладачам та найбільш ефективним закладам вищої освіти. Реформа має це змінити», – відзначала наприкінці 2019 р. тодішній міністр освіти Г. Новосад.

Розроблена Міністерством освіти і науки України концепція має кілька базових напрямів: зміна підходів до розподілу бюджетних коштів та фінансування загалом, управлінська автономія, оновлення правил роботи з ректорами, створення нових наглядових органів та розширення можливостей для освіти дорослих.

Однією з перших новацій, що почала діяти з 1 січня 2020 р., стала нова формула фінансування вищої освіти. Основна ідея – зняти пряму залежність фінансування вишів від кількості студентів і спрямувати гроші у найкращі заклади, які оцінюватимуться за конкретними показниками. 80 % бюджету університети отримуватимуть гарантовано для базових видатків, а решта коштів розподілятиметься залежно від низки показників. Серед них: масштаб університету, його позиції у міжнародних рейтингах, обсяг залучених з

альтернативних джерел коштів тощо. Кількість студентів стане одним з кількох, але не єдиним критерієм розподілу коштів.

Ще одна новація реформи – впровадження індикативної собівартості навчання. Вона передбачає, що поступово вартість навчання студентів-контрактників муситиме зрости до рівня, який за кожного студента-бюджетника сплачує держава і має становити не менше 60 % від видатків, які витрачає держава на бюджетне місце. Заплановано поступове підвищення індикативної собівартості протягом двох майбутніх років на 10 %. Водночас вартість навчання повинна бути співмірна з доходами в регіоні. Орієнтовно, такий крок допоможе встановити вартість навчання бодай на рівні реальних витрат, а також дасть змогу управлінцям платити вищу зарплату найбільш вмотивованим викладачам.

У результаті впровадження такої новації для 38 спеціальностей, які мали найбільший попит серед абітурієнтів, була підвищена ціна за навчання. До них належать: економіка, право, політологія, маркетинг, менеджмент, журналістика, міжнародні відносини, фінанси, дизайн, туризм, готельно-ресторанна справа.

Для 83 спеціальностей вартість залишилася без змін. За інформацією екзаступника міністра освіти і науки з питань вищої освіти Є. Стадника, таке нововведення мало позитивні результати. Так у 2020 р. університети отримали на 250 млн більше коштів від контрактників, ніж у 2019 р.

Одним з інструментів, через які заклади зможуть збільшити свої бюджети, також стане здача приміщень в оренду. Якщо нині на місцях залишається 50 % від виручених коштів, то за планом концепції у закладах лишатиметься 100 % коштів. Крім того, для них спростять процедуру здачі в оренду та списання застарілого майна, а також дозволять реалізувати надлишкове майно.

Для покращення системи вищої освіти в Україні МОН планує й низку інших кроків.

2 червня під час форуму «Україна 30. Освіта і наука» заступник міністра освіти і науки з питань європейської інтеграції А. Вітренко підкреслив, що

держава спрямовує всі необхідні зусилля для покращення системи вищої освіти в Україні [21]. Зокрема, на виконання Указу Президента України В. Зеленського «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» № 210/2020 від 3 червня 2020 р. підготовлено чотири важливі документи:

1. Проект Стратегії розвитку вищої освіти в Україні. Проведено консультації з ЦОВВ, Національною академією наук України, галузевими академіями, отримано зауваження аналітичних центрів. Спільно з Інститутом вищої освіти НАПН та командою експертів з реформування вищої освіти при «Еразмус+» напрацьована нова редакція проекту стратегії [22].

2. Розроблено та погоджено з Мінфіном проект розпорядження уряду «Про схвалення Концепції державної програми відновлення та розбудови мережі гуртожитків для проживання студентів закладів вищої освіти на 2021–2025 роки». Метою документа є забезпечення здобувачів вищої освіти місцями в гуртожитках, поліпшення умов проживання, навчання та відпочинку.

3. Затверджено розпорядження уряду «Про затвердження Плану заходів щодо популяризації природничих наук та математики до 2025 року», метою прийняття якого є сприяння розвитку природничо-математичної освіти як фундаментальної основи для розвитку держави.

4. Затверджено План заходів щодо популяризації можливостей здобуття вищої освіти в Україні для іноземних студентів до 2025 року. Мета – популяризація вищої освіти України на світовому ринку освітніх послуг, поширення в інформаційному просторі іноземних країн відомостей щодо здобуття вищої освіти в Україні та збільшення чисельності іноземних студентів.

Цьогоріч планується запуснути електронну систему моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої освіти. За ініціативи МОН спільно з Пенсійним фондом України та Міністерством соціальної політики розроблено необхідні документи для синхронізації інформації Єдиної державної електронної бази з питань освіти та Пенсійного фонду. Порядок уже

zareєстровано в Міністерстві юстиції, і зараз відбувається укладання договору про інформаційну взаємодію, після цього розпочнеться тестування системи.

Також 17 березня 2021 р. уряд ухвалив розпорядження щодо залучення коштів позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку для реалізації проєкту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» у розмірі 200 млн дол. США. Метою реалізації інвестиційного проєкту є створення умов для підвищення ефективності, якості та прозорості вищої освіти в Україні, підтримка системних реформ у сфері. Проєкт складається з чотирьох взаємопов'язаних компонентів, а його реалізація відбуватиметься впродовж п'яти років.

Зокрема, у межах проєкту фінансуватимуться:

- модернізація обладнання, закупівля дослідницьких та навчальних лабораторій, деякі ремонтні та відновлювальні роботи закладів вищої освіти, зокрема – тих, що об'єднуються;
- цифрова інфраструктура для організації навчання в закладах вищої освіти для забезпечення безперервності освітнього процесу за допомогою технологій дистанційного навчання, розробки та запуску електронних систем управління навчанням;
- модернізація інформаційно-аналітичної системи вищої освіти.

Водночас у системі вищої освіти в Україні існує ще немало проблем, що перешкоджають її подальшій інтеграції у європейський освітній простір. Так, керівник секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) М. Винницький у статті для [ZN.UA](https://zn.ua) однією з них називає надто велику кількість закладів вищої освіти. За його інформацією, в Україні наразі налічується понад 280 закладів вищої освіти – державних і приватних. У них здобувають вищу освіту на всіх трьох рівнях: бакалавр, магістр, доктор філософії. Якщо сюди додати коледжі (заклади фахової освіти), у яких теж є бакалаврські програми (але немає магістерських), і науково-дослідні інститути, у яких є аспірантські програми (але немає нижчих рівнів), – кількість суб'єктів,

що пропонують вищу освіту, сягатиме понад 1200. Така кількість суб'єктів освітньої діяльності сформувала парадоксальну ситуацію, коли майже 75 % випускників шкіл складають ЗНО і вступають до закладів саме вищої освіти, водночас нарікаючи на якість цієї ж «вищої освіти» [23].

В умовах карантинних обмежень, серед іншого, постали питання організації онлайн-освіти, часто низької якості надання освітніх послуг, недостатнього фінансування та неефективного використання ресурсів освіти тощо. Однозначно, їх вирішення потребуватиме подальшої трансформації усіх ланок освітньої системи України, зокрема модернізації шкільної освіти, оптимізації мережі закладів вищої освіти, що має базуватися на найкращих зарубіжних зразках освітніх систем з урахуванням національного досвіду.

2.2 Аналіз шляхів модернізації освіти та процесів публічного управління освітою в розвинутих країнах світу.

В країнах Європи історично склалися різні моделі управління освітою. Навіть в умовах зближення політики в рамках Європейського Союзу, освітні системи залишаються унікальними у кожній країні з різним ступенем централізації/децентралізації управління та фінансування сфери освіти.

Однак варто зазначити, що останнім часом відбуваються процеси децентралізації, навіть у країнах із традиційно сильно централізованим управлінням все більше повноважень передається на місцевий рівень.

Науковці Національної академії педагогічних наук України В. Кремень, В. Ляшенко, О. Локшина у дослідженні «Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура» [24] здійснили порівняльний аналіз структури національної системи загальної середньої освіти України та освітніх систем 38 країн, що входять до програми Європейського Союзу Erasmus+ (27 країн-членів ЄС, а також Албанія, Боснія та Герцеговина, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Північна Македонія, Сербія, Туреччина, Чорногорія, Швейцарія). Вчені проаналізували тривалість навчання і структуру навчального року в Україні та країнах Європи, зробили висновки щодо відповідності

навчального часу і канікул у вітчизняних і європейських закладах загальної середньої освіти.

Дослідники зазначають, що структура повної загальної середньої освіти в освітніх системах європейських країн доволі строката і залежить від традицій та освітньої політики, зокрема у питанні обов'язковості її здобуття. У більшості країн Європи початкова освіта триває 4 або 6 років (10 і 17 країн відповідно); у 7 країнах вона триває 5 років, у 6 країнах – 7 або 8 років. Базова середня освіта в основному триває 3 або 4 роки (23 і 12 країн, відповідно), у 4 країнах – 5 або 6 років. Профільну середню освіту здобувають за 3 роки в 17 країнах, за 4 роки – у 19 країнах, в одній країні (Литва) вона дворічна (за тривалості базової середньої освіти 6 років), у 3 країнах – п'ятирічна.

Загальна середня освіта у країнах, що входили до складу СРСР у європейській його частині, після здобуття ними незалежності розвивалася за різними сценаріями залежно від політичної ситуації, культурних традицій і спрямувань освітньої політики. Країни Балтійського регіону (Естонія, Латвія, Литва), які вступили до ЄС, трансформували свої національні системи загальної середньої освіти відповідно до вимог Європейського освітнього простору, змінивши структуру і подовживши термін здобуття повної загальної середньої освіти до 12 років. Наразі в Естонії ця освіта двоступенева. Базова освіта (1–9 класи) включає початкову і базову середню освіту. Повна середня освіта (10–12 класи) має академічне і професійне спрямування, здобувається у закладах і професійної (професійно-технічної), і фахової передвищої освіти. У Латвії повна загальна середня освіта має «класичне» для ЄС структурування: початкова освіта (1–6 класи), базова середня (7–9 класи), профільна середня освіта (10–12 класи). У Литві повна загальна середня освіта також триває 12 років, але має своєрідну структуру: початкова освіта (1–4 класи), базова середня (5–10 класи), профільна середня освіта (11–12 класи). В усіх трьох цих державах здобувачі повної загальної середньої освіти завершують навчання у 19 років.

Після набуття статусу незалежних держав національні системи загальної середньої освіти Вірменії, Грузії та Молдови також запровадили 12-річний термін здобуття повної загальної середньої освіти. У Вірменії і Молдові структура загальної середньої освіти майже не змінилася, лише подовжилася на один рік профільна освіта (старша школа): початкова освіта – 4 роки, базова середня освіта – 5 років, профільна середня освіта – 3 роки. У Грузії національна система загальної середньої освіти дещо інша: початкова освіта – 6 років, базова середня – 3 роки, профільна середня – 3 роки.

На європейській частині пострадянського освітнього простору залишилися лише три держави, крім України, повна загальна середня освіта в яких триває 11 років. Це Азербайджан, Білорусь і Росія. Жодна з них не декларує намірів інтеграції у загальноєвропейський освітній простір, обмежуючись освітнім простором країн СНД. В освітніх системах європейських країн тривалість повної загальної середньої освіти, що дає право вступу до університетів, становить не менше 12 років, зокрема в 19 країнах вона становить 12 років; у 17 країнах – 13 років; у 2 країнах – 14 років. В усіх країнах вік завершення її здобувачами освіти становить 18 і більше років.

Таблиця 1. Тривалість повної загальної середньої освіти в Україні та країнах Європи.

Країна	Тривалість / вік учнів
Україна	11 (6–17)
Австрія	12 (6–18)
Албанія	12 (6-18)
Бельгія	12 (6–18)
Болгарія	12 (7–19)
Боснія і Герцеговина	13 (6–19)
Греція	12 (6–18)
Данія	13 (6–19)

Естонія	12 (7–19)
Ірландія	15 (4–19)
Ісландія	13 (6–19)
Іспанія	12 (6–18)
Італія	13 (6–19)
Кіпр	12,5/13,5 (5,5–18/19)
Латвія	12 (7–19)
Литва	12 (7–19)
Ліхтенштейн	14 (6–20)
Люксембург	13 (6–19)
Мальта	13 (5–18)
Нідерланди	12 (6–18)
Німеччина	12/13 (6–18/19)
Норвегія	13 (6–19)
Північна Македонія	13,5 (6–19,5)
Польща	12 (7–19)
Португалія	12 (6–18)
Румунія	13 (6–19)

Слід зазначити, що в більшості країн Європи, на відміну від України, повна загальна середня освіта не є законодавчо обов'язковою. Обов'язкова освіта охоплює в них як мінімум початкову та базову середню і в більшості країн продовжується ще 1–2 роки в старшій школі; у 4 країнах (і їх кількість із кожним роком зростає) до обов'язкової належить також профільна середня освіта в старшій школі в різних її формах, тобто повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Загалом у країнах Європи понад 95 % здобувачів обов'язкової базової середньої освіти продовжують навчання за академічними чи професійними

освітніми програмами в старшій школі попри її необов'язковість. У 16 країнах Європи обов'язковою також є дошкільна освіта різної тривалості.

Нині в країнах Європи близько 50 % здобувачів повної загальної середньої освіти опановують загальноосвітні академічні програми, решта здобувають освіту за програмами набуття професії. Частка здобувачів освіти, які навчаються за загальноосвітніми/академічними програмами, у більшості країн становить 30–70 %; найнижчий цей показник у Чехії, Фінляндії та Словенії (25–30 %), найвищий – в Угорщині (77 %) та Ірландії (89 %).

Детальніше зуринимось на моделях управління освітою в провідних Європейських країнах та США.

Франція

Прикладом країни зі значною присутністю держави в організації, управлінні та фінансуванні освіти є Франція.

Держава визначає деталі навчальних програм на всіх рівнях освіти; організовує процедуру допуску вчителів у професію, наймає вчителів, які стають державними службовцями, наймає директорів шкіл, організовує підвищення кваліфікації вчителів; наймає та навчає інспекторів, відповідальних за контроль якості системи освіти; держава є основним джерелом фінансування державної системи освіти і також субсидує «приватні школи за контрактом», в яких навчаються близько 20% школярів. У 2011-2012 рр. держава профінансувала більше половини (58,5%, з них три чверті припало на зарплати працівників освіти), а органи місцевої влади – 25% загальних витрати на освіту.

У 1983, 1985 і 2004 роках було прийнято низку законів про децентралізацію повноважень управління системою освіти. Відповідно до них місцеві органи влади почали відігравати більшу роль в управлінні, забезпечуючи матеріальну сторону (будівництво та обслуговування шкільних

будівель, шкільний транспорт, постачання навчальних матеріалів і т.д.) а також оплату праці невикладацького персоналу.

Школи, коледжі і ліцеї мають певне місце для маневрів в управлінні бюджетами, наданими державою, а також у визначенні того, які освітні стратегії використовувати для досягнення національних цілей.

Польща

Польща після розпаду комуністичної системи пройшла шлях від централізованого управління освітою до глибокої децентралізація управління. Більшість освітніх завдань від дошкільного рівня до старших класів середньої школи сьогодні вирішуються органами місцевого самоврядування (гміни або повіту).

Організаційна та фінансова відповідальність місцевих органів влади за розвиток освіти стимулює місцеві освітні амбіції, сприяє раціоналізації шкільної мережі, допомогла зняти тягар боргів, які регулярно накопичувалися у фінансуванні освітніх завдань в той час, коли вони належали до компетенції уряду.

У результаті реформи державного управління та реформи освіти, на центральному рівні тільки розробляється і реалізується національна освітня політика, в той час як функції управління освітою, школами, дитячими садочками та іншими навчальними закладами делеговані гміні та повіту. Воєводства управляють лише школами, що працюють на надрегіональному рівні.

Відповідальність за педагогічний нагляд покладається на керівників регіональних органів управління освітою (освітніх кураторів) 16 воєводств.

Основним джерелом фінансування сфери шкільної освіти в Польщі є освітня частина загальної субсидії з державного бюджету. Сума загальної субсидії для всіх органів місцевого самоврядування визначається щорічно в законі про державний бюджет, а потім міністр національної освіти встановлює алгоритм розподілу цих коштів між відповідними органами місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування також встановлюють

Правила оплати праці вчителів та надання фінансової підтримки студентам, несуть відповідальність за інвестиції в освіту і визначають правила отримання та використання школами приватних коштів. У 2013 році освітня субсидія з державного бюджету становила майже 70% загальних витрат на шкільну освіту. Державні витрати на вищу освіту майже повністю фінансуються з державного бюджету.

Іспанія

В Іспанії – децентралізована модель управління, у якій повноваження в сфері освіти розподілені між усіма рівнями влади. Міністерство, як центральний орган державної влади відповідає за розробку та реалізацію загальних принципів освітньої політики, забезпечує однорідність і єдність системи освіти, гарантує рівні умови для всіх громадян країни у реалізації прав на освіту, регулює умови отримання, видачі та визнання академічних та професійних кваліфікацій.

Автономні області здійснюють виконавчі та адміністративні повноваження в управлінні освітою в межах своєї території. Муніципалітети відповідають за створення, будівництво, обслуговування будівель державних установ дошкільної, початкової та спеціальної освіти.

Навчальні заклади користуються автономією у підготовці, прийнятті та виконанні планів розвитку шкіл і планів управління, а також правил організації та керівництва школами в рамках, встановлених міністерством та автономними областями.

Організація системи державного фінансування здійснюється відповідно до децентралізації освітніх повноважень. Суми, що виділяються на освіту і їх розподіл між автономними областями, різними типами, програмами і послугами, визначаються щорічно в державному бюджеті. Автономні області у своїх бюджетах приймають рішення про фінансування витрат на освіту за рахунок державних трансфертів та частково за рахунок місцевих податків.

Італія

Система освіти в Італії організована відповідно до принципів субсидіарності та автономії шкіл. Держава має виключні законодавчі повноваження щодо загальних питань в галузі освіти, мінімальних стандартів, які мають бути гарантовані по всій країні та основних принципів. Регіони визначають шкільні мережі в межах своїх територій, коригують шкільний календар, мають виключні повноваження у сфері професійної освіти і навчання.

На місцевому рівні, провінції та муніципалітети несуть відповідальність відповідно за вищі класи середньої школи та нижчі класи середньої школи

У рамках відповідної сфери повноважень, вони несуть відповідальність за створення, об'єднання, злиття та закриття шкіл, переривання навчання із серйозних і невідкладних причин, створення, контроль, а також розпуск шкільних колегіальних органів.

Школи є автономними в плані дидактичної, організаційної та науково-дослідницької роботи.

Держава несе відповідальність за фінансування шкіл як на освітні, так і на адміністративні цілі. Регіони мають безпосередньо надавати, але нерідко делегують це право провінціям та муніципалітетам, послуги і допомогу учням (харчування, транспорт, підручники для початкової школи, допомога дітям з бідних сімей, соціальна та медична допомога) з власного бюджету, вони також мають фінансувати плани будівництва шкіл.

Провінції та муніципалітети пряму відповідальність за забезпечення в школах опалення, освітлення, телефонного зв'язку, підтримання шкільних будівель в належному стані.

Сполучені шати Америки

Ще одним прикладом глибоко децентралізованої системи освіти є США. Освіта, як середня, так і вища, – сфера компетенції штатів, права і можливості федерального уряду незначні. Основний інструмент впливу федерального уряду – це система додаткового фінансування за допомогою грантів, які є значною підмогою для бюджетів місцевих органів освіти.

Питаннями освіти на рівні штату займається Агентство з питань освіти, яке контролює відповідність програм навчання законам штату та дотримання федерального законодавства, розробляє правила з підбору та найму персоналу, розподіляє фінансування за програмами штату і федеральними грантами.

Значну роль у формуванні політики в сфері освіти відіграє виборна Комісія штату з питань освіти. До прав і обов'язків Комісії належить розробка довгострокової стратегії розвитку освіти, розробка програм навчання і вимог до випускних іспитів, розробка критеріїв для відбору талановитих та обдарованих дітей, створення спеціальних шкільних навчальних округів.

Безпосередньо управлінням роботою шкіл займається шкільний округ, в чій функції входить все, що не входить у функції уряду штату та федерального уряду. На рівні шкільного округу приймаються рішення менш глобальні, але більш значущі для повсякденного життя батьків і навчання дітей: розклад, форма, факультативні заняття, шкільний автобус і т.д.

Принцип управління такий же - виборна рада розробляє політику, а найманий управлінець втілює її в життя.

Фінансову незалежність округу забезпечує податок на нерухомість, а адміністративна – гарантована законодавчо.

РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ НОВГОРОД-СІВЕРСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Оцінка та аналіз ключових індикаторів публічного управління громадою та місцевого бюджету Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області.

Новгород-Сіверська міська територіальна громада у поточному форматі була створена 25.10.2020 року. Знаходиться на півночі України, на півночі Чернігівської області біля кордону з Росією. Площа громади становить 1.803,6

км² (четверта за площею в країні) з яких 58,3% території сільськогосподарського призначення. Ліси займають 32,4% площі громади. Місто Новгород-Сіверський є районним центром та одним з найстаріших міст в країні. Відстань до обласного центру становить 176 км, до Києва - 321 км.

До складу громади входить 85 населених пунктів (часто дуже невеликих), в яких всього проживає 24.688 осіб, у т.ч. у адміністративному центрі - 12.647 осіб. Характерною ознакою громади є її велика площа та дуже низька щільність населення. Через іноді великі відстані до центру громади, поганий стан доріг та недостатність транспортного сполучення виникають проблеми з переїздами в межах громади.

Після виборів 25.10.2020 року громада не мала можливості одразу розпочати свою роботу в новому форматі, оскільки обраний голова помер, що призвело до необхідності проведення нових виборів 17.01.2021 року. Громада, що збільшила територією з 2 до 25 колишніх рад та має площу 4-ту за розміром в Україні, почала повноцінно функціонувати лише в лютому 2021 року.

Значною проблемою громади є зменшення її населення та збільшення середнього віку мешканців – натуральний приріст та сальдо міграції є від'ємними; понад 28% мешканців мають вік старше 60 років.

Багато мешканців працює в бюджетній сфері, але значну роль відіграють також переробка молока та лісове господарство. Суттєве значення мають також сільське господарство (рослинництво та тваринництво), але практично відсутня переробка сільськогосподарської продукції. Рівень безробіття є досить високим на сільських територіях, що спричинено обмеженою кількістю робочих місць, низьким рівнем платні або часто небажанням провадження професійної діяльності.

До послуг мешканців працює розгалужена мережа об'єктів і послуг в сферах освіти, культури, охорони здоров'я і соціальної допомоги, але більшість комунальних об'єктів є завеликими та потребують модернізації. Протягом останніх років відбулось значне покращення суспільної інфраструктури,

передусім – освіти і культури. Досить широкою є пропозиція в сфері культури та спорту.

Якщо ж розглядати сферу технічної інфраструктури, то головною проблемою є поганий стан місцевих доріг та незначний рівень забезпеченості території послугами централізованого водопостачання і водовідведення, а також часто поганий доступ до якісного Інтернету.

Населення громади етнічно однорідне, на цьому ґрунті не виникає жодних конфліктів, але в той же час рівень внутрішньої інтеграції незначний. Громадська активність також незначна. Розташування громади на кордоні з Росією та Білорусією призводить до поступового витиснення традицій та звичаїв. Росія протягом тривалого часу провадить політику русифікації місцевого населення. Результатом є те, що мешканці використовують місцевий діалект, а українська мова часто практично відсутня.

Планування розвитку громади необхідно розглядати в контексті подальшого економічного розвитку – пошуку інвесторів в існуючих сферах та розвитку переробки продукції сільського господарства.

Громада має також і різноманітні природні і культурні привабливі місця, які можуть позитивно вплинути на розвиток туристичної сфери, але це вимагатиме розвитку пропозиції та її рекламу.

Для досягнення мети дипломної роботи необхідно здійснити опит громади та проаналізувати ключові індикатори публічного управління громадою та місцевим бюджетом.

Опис органів місцевого самоврядування

Система місцевого самоврядування Новгород-Сіверської міської територіальної громади відповідає положенням статті 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та включає територіальну громаду, міську раду, міського голову, виконавчий комітет міської ради, виконавчі органи міської ради, старост, органи самоорганізації населення.

Разом з цим, громада не має розробленого і затвердженого Статуту, в зв'язку з чим в громаді відсутній формалізований документ, що визначає

систему та особливості здійснення місцевого самоврядування Новгород-Сіверської міської територіальної громади, форми та порядок публічної діяльності (планування діяльності, виконання поточних завдань, звітування про результати та ефективність роботи, відповідальність) територіальної громади, її органів та посадових осіб. Крім цього, не визначено та не формалізовано гарантії прав жителів сіл, селищ та міст, які входять до складу об'єднаної територіальної громади та порядок комунікації і взаємодії місцевої влади з громадою.

З метою ефективної реалізації депутатських повноважень Рішенням другої позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради від 21.12.2020 № 22 закріплено депутатів Новгород-Сіверської міської ради за територіями населених пунктів Новгород-Сіверської міської територіальної громади.

З метою забезпечення участі громадськості у вирішенні питань місцевого значення при органах місцевого самоврядування можуть утворюватися консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи, рішення яких мають рекомендаційний характер та є обов'язковими для розгляду відповідними органами і посадовими особами місцевого самоврядування.

Так, з метою залучення молоді міста Новгород-Сіверський до вирішення питань, які впливають на її життя, набуття досвіду роботи в органах місцевого самоврядування розпорядженням міського голови від 27.12.2016 року №191-ОД створено молодіжну міську раду та затверджено Положення про порядок її діяльності. Відповідно до вказаного Положення Новгород-Сіверська молодіжна міська рада (далі – Молодіжна рада) є консультативно-дорадчим органом при міському голові, створеним для здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації молодіжної політики, сприяння участі молоді міста у формуванні та реалізації молодіжної політики міста в усіх сферах життя молоді, координації спільної діяльності молодіжних громадських організацій, інститутів громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування,

що займаються реалізацією молодіжної політики та активізації участі молоді у політичному, соціальному та економічному житті міста. Голова молодіжної ради - є радником міського голови з молодіжних питань.

Рішенням восьмої позачергової сесії Новгород-Сіверської міської ради VIII скликання від 26 березня 2021 року № 117 затверджено Положення про робочу групу з місцевого економічного розвитку Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області. Вказана робоча група з місцевого економічного розвитку є постійним консультативно-дорадчим органом Новгород-Сіверської міської ради для планування, виконання та регулярного перегляду заходів місцевого економічного розвитку у громаді.

В адміністративному центрі громади функціонує 33 об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), непідприємницьких товариств, які здійснюють утримання та управління щодо 33 житлових будинків. Проте, на офіційному веб-сайті міської ради інформація про діяльність вказаних суб'єктів та їх взаємовідносини з місцевою владою відсутня.

Відповідно до Статутів комунальних закладів освіти та культури Новгород-Сіверської міської ради органи самоврядування в цих закладах передбачені (можуть бути створені), проте за станом на квітень 2021 року не створені. Статутами комунальних некомерційних підприємств охорони здоров'я - Центральна районна лікарня та Центр первинної медико-санітарної допомоги передбачено створення Наглядних рад, проте за станом на квітень 2021 року вони також не створені.

Інші органи самоорганізації населення чи самоврядування в громаді відсутні.

Рада та постійні комісії ради

Територіальна громада має єдиний представницький орган – Новгород-Сіверську міську раду (далі – рада). Вибори відбулися 25.10.2020 року.

Рішенням другої позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради від 21.12.2020 року № 13 затверджено регламент роботи Новгород-

Сіверської міської ради Чернігівської області VIII скликання, яким встановлено порядок діяльності ради, скликання сесій ради, підготовки і розгляду нею питань, прийняття рішень ради та з інших процедурних питань, порядок роботи сесії ради, порядок проведення пленарних засідань ради, порядок затвердження структури виконавчих та інших органів ради, порядок їх формування, обрання та затвердження посадових осіб ради, порядок формування та організації роботи постійних комісій, тимчасових контрольних комісій та інших органів ради.

Рішенням четвертої позачергової сесії Новгород-Сіверської міської ради VII скликання від 14 січня 2021 року № 44 затверджено орієнтовний план роботи Новгород-Сіверської міської ради на 2021 рік. План передбачає розгляд питань бюджету та звітів про результати його виконання, що передбачено законом. Інших питань формування і реалізації місцевих фінансово-бюджетних політик, розвитку фінансово-бюджетної галузі чи вдосконалення існуючих бюджетних практик планом не передбачено.

Рішенням першої сесії ради VIII скликання від 11 грудня 2020 року № 2 було визнано повноваження новообраних депутатів (25 депутатів).

Рішенням першої сесії VIII скликання від 16 грудня 2020 року № 5 «Про утворення і обрання складу постійних комісій Новгород-Сіверської міської ради» було створено три постійні комісії Новгород-Сіверської міської ради та затверджено їх персональний склад:

- 1) з питань регламенту, депутатської діяльності, законності та правопорядку;
- 2) з питань планування, бюджету та комунальної власності;
- 3) з питань земельних відносин та екології.

Крім цього, рішенням другої позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради від 21.12.2020 року № 14 затверджено Положення про постійні комісії Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області.

Зокрема, Постійна комісія міської ради з питань планування, бюджету та комунальної власності:

1. готує проекти рішень ради, висновки та рекомендації з питань планування соціально-економічного розвитку, бюджету та комунальної власності;
2. контролює виконання програми соціально-економічного розвитку та рішень ради, а також заходів передбачених іншими програмами та рішеннями ради, з питань планування соціально-економічного розвитку та залучення інвестицій, бюджету та фінансів;
3. з метою здійснення депутатського контролю, систематично, але не рідше одного разу в рік вивчає та подає за результатами звіт, який включає висновки та рекомендації, щодо покращення функціонування з підзвітних і підконтрольних раді органів, підприємств, установ та організацій з питань планування соціально-економічного розвитку, бюджету та фінансів;
4. розглядає пропозиції та подає рекомендації щодо призначення та звільнення керівників об'єктів комунальної власності, що перебувають у віданні ради з питань планування соціально-економічного розвитку, залучення інвестицій, бюджету та фінансів, міжнародного співробітництва;
5. з питань планування соціально-економічного розвитку, залучення інвестицій, бюджету та фінансів перевіряє роботу підприємств, установ та організацій розташованих на території ради, подає за результатами перевірки пропозиції на розгляд керівників підприємств, установ і організацій, а в необхідних випадках вносить свої пропозиції на розгляд ради;
6. перед винесенням їх розгляд ради погоджує проекти рішень ради з питань бюджету та фінансів, планування соціально-економічного розвитку, залучення інвестицій, міжнародного співробітництва;
7. попередньо розглядає інвестиційні проекти та програми, у тому числі ті, що можуть реалізовуватись за рахунок Державного фонду регіонального розвитку, міжнародних програм, проектів міжнародної технічної допомоги;
8. бере участь у підготовці проекту місцевого бюджету, контролює процедуру його представлення, розгляду, доопрацювання, внесення змін та доповнень, затвердження;

9. контролює виконання рішень ради з питань бюджету та фінансів, планування соціально-економічного розвитку, залучення інвестицій, міжнародного співробітництва виконавчими органами та посадовими особами ради, юридичними особами, засновником (співзасновником) або учасником яких є рада;
10. готує рекомендації по виявленню резервів і джерел додаткових доходів до місцевого бюджету;
11. вносить на розгляд ради пропозиції щодо залучення фінансово-кредитних ресурсів;
12. бере участь в розробці проектів рішень, пов'язаних з залученням бюджетних надходжень для реалізації соціально-економічних та культурних програм;
13. вносить на розгляд ради пропозиції щодо встановлення місцевих податків і зборів, розміри їх ставок, надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах;
14. погоджує виділення бюджетних коштів на будівництво, реконструкцію та ремонт житла і нежитлових приміщень;
15. попередньо вивчає та подає на розгляд ради пропозиції з питань щодо внесення змін, визнання такими, що втратили чинність, скасування попередніх рішень які стосуються бюджету, прийнятих Новгород-Сіверською міською радою (у тому числі й попередніх скликань);
16. готує проекти рішень ради, висновки та рекомендації з питань комунальної власності, житлової політики, комунального господарства, транспорту та енергозбереження;
17. контролює виконання програми соціально-економічного розвитку та рішень ради, а також заходів передбачених іншими програмами та рішеннями ради, з питань комунальної власності, житлової політики, комунального господарства, транспорту та енергозбереження;
18. попередньо розглядає та узгоджує відповідні розділи і показники проектів планів соціально-економічного розвитку та бюджету з питань у сфері

комунальної власності, житлової політики, комунального господарства, транспорту та енергозбереження, звітів про їх виконання, вносить по них висновки, пропозиції та рекомендації;

19. контролює стан експлуатації та утримання об'єктів житлово-комунального господарства незалежно від їх форм власності;

20. попередньо розглядає і подає погодження про передачу в оренду цілісних майнових комплексів і нежитлових приміщень;

21. вносить пропозиції та рекомендації по наданню пільг в орендній платі, щоквартально проводить аналіз доцільності і ефективності від зданих в оренду приміщень.

Міський голова

Діючого міського голову обрано на чергових місцевих виборах 25.10.2020 року. Рішенням шостої позачергової сесії VIII скликання від 05.02.2021 року №78 визнано повноваження міського голови Ткаченко Людмили Миколаївни.

Новгород-Сіверський міський голова має двох заступників міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради.

Перелік повноважень голови наведено в ст.42 ЗУ про Місцеве самоврядування в Україні від 21.05.1997 № 280/97-ВР.

У відповідності до вказаних повноважень Розпорядженням міського голови від 08.02.2021 року №21-ОД затверджено розподіл обов'язків між міським головою, заступником міського голови з питань діяльності виконавчих органів міської ради, секретарем міської ради, заступником міського голови та керуючим справами виконавчого комітету міської ради.

Старости.

Рішенням від 24.12.2020 року № 31 затверджено старост населених пунктів Новгород-Сіверської міської територіальної громади. Крім цього, рішенням другої позачергової сесії Новгород-Сіверської міської ради VIII скликання від 21 грудня 2020 року № 15 затверджено Положення про старосту Новгород-Сіверської міської територіальної громади. Зміст Положення,

повноваження, права та обов'язки старости відповідають вимогам статті 54–1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Виконавчі органи ради. Організаційна схема підпорядкування

Виконавчий комітет Новгород-Сіверської міської ради сформовано у складі 33 осіб. Рішення ради про створення виконавчого комітету не оприлюднено, разом з цим, персональний склад оприлюднено на офіційному веб-сайті міської ради. Рішенням № 43 сесії міської ради шостого скликання від 27 травня 2015 року затверджено Положення про виконавчий комітет Новгород-Сіверської міської ради. Вказане Положення встановлює порядок діяльності виконкому міської ради за такими напрямками:

1. Регламент організації роботи виконкому, куди входять:
 - планування роботи виконавчого комітету;
 - організація роботи виконавчого комітету.
2. Особливості погодження та внесення на розгляд сесії міської ради проектів регуляторних актів.
3. Загальні вимоги до організації роботи з документами у виконкомі, порядок роботи з електронною поштою та правила оформлення доручень.
4. Підготовка і видання розпоряджень міського голови.
5. Організація взаємодії з вищими органами державної виконавчої влади, державними органами та органами місцевого самоврядування усіх рівнів, підприємствами, організаціями, установами і населенням міста.
6. Організація роботи з кадрами
7. Організація діловодства.
8. Організація контролю і перевірки виконання документів.
9. Організація прийому громадян, розгляду пропозицій, скарг, заяв.
10. Матеріально-технічне забезпечення.
11. Режим роботи виконавчих органів міської ради.

Рішенням 4-ої позачергової сесії Новгород-Сіверської міської ради VIII скликання від 14 січня 2021 року № 46 затверджено структуру та загальну чисельність апарату та виконавчих органів Новгород-Сіверської міської ради.

Так, загальна чисельність та кількість штатних одиниць становить 165,5.

Штатний розпис — це перелік посад в розрізі організаційної структури із зазначенням їх кількості і розмірів посадових окладів. Штатний розпис апарату та виконавчих органів у встановленому форматі (відповідно до наказу Мінфіну від 28.01.2002 р. №57 «Про затвердження документів, що застосовуються у процесі виконання бюджету»), затверджується сільським, селищним, міським головою на основі відповідної організаційної структури. Відповідно до вимог вказаного Наказу розпорядженням міського голови від 28.12.2020 року №178-ОД затверджено штатний розпис апарату та структурних підрозділів ради.

Фінансове управління

Відповідно до структури виконавчих органів ради фінансове управління створене як відокремлений структурний підрозділ міської ради. В складі фінансового управління створено три відділи: відділ планування доходів та податкової політики, бюджетний відділ та відділ бухгалтерського обліку і звітності.

Загальна штатна чисельність та кількість посад управління становить 8 осіб. Положення про фінансове управління Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області затверджено рішенням тридцять шостої сесії міської ради VII скликання від 30.10.2018 року №686. Згідно вказаного Положення управління здійснює функції зі складання, виконання міського бюджету, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштів міського бюджету передбачені законодавством.

Разом з цим, слід зазначити, що вказане Положення доцільно доопрацювати з урахуванням розширення завдань та функцій фінансового управління щодо:

- надання пропозицій для підготовки цільових програм, програми соціально-економічного і культурного розвитку громади, інших документів стратегічного та програмного планування міської ради;
- підготовки проектів регуляторних актів та виконання заходів регуляторної процедури щодо рішень про встановлення податків і зборів, положень про порядок справляння місцевих податків і зборів;
- підготовки інформації про виконання місцевого бюджету у форматі «Бюджету для громадян»;
- забезпечення доступності інформації про місцевий бюджет, зокрема публікації рішень про місцевий бюджет, квартальних звітів про їх виконання, та публічного представлення інформації про виконання місцевого бюджету з урахуванням вимог статті 28 Кодексу та Закону України «Про доступ до публічної інформації», а також визначення механізмів залучення громадськості до бюджетного процесу.
- запровадження системи внутрішнього контролю за використанням бюджетних коштів;
- здійснення оцінки ефективності бюджетних програм;
- здійснення аналізу та оцінки результативності і ефективності виконання міського бюджету.

Наказом керівника фінансового управління Новгород-Сіверської міської ради від 01 березня 2019 року № 11/05 затверджено Положення про відділи фінансового управління Новгород-Сіверської міської ради. Фінансове управління має власну сторінку на офіційному веб-сайті міської ради. З метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів працюючих загальними зборами трудового колективу фінансового управління Новгород-Сіверської міської ради відповідно до Протоколу №1 від 01 лютого 2017 року затверджено Колективний договір. Положення і норми договору містять узгоджені зобов'язання сторін щодо створення умов підвищення ефективності роботи, реалізації на цій основі професійних, трудових і соціально-економічних прав та інтересів працівників.

Крім цього, Колективний договір є основним нормативним документом, який регулює виробничі, трудові, соціально-економічні відносини, питання умов і оплати праці та узгодження інтересів працівників та установи.

Мережа розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Згідно з рішенням міської ради від 24.12.2020 року №30 від Про бюджет Новгород-Сіверської міської територіальної громади на 2021 рік (код бюджету 25539000000) на 2021 рік визначено наступних головних розпорядників коштів міського бюджету:

Новгород-Сіверська міська рада

Відділ освіти, молоді та спорту

Управління соцзахисту населення, сім'ї та праці

Відділ культури, туризму та з питань діяльності засобів масової інформації

Фінансове управління.

На офіційному сайті ради в розділі «Бюджет» («Проектування місцевого бюджету на 2021 рік») розміщені дані про головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів коштів міського бюджету. Також в розділі «Бюджет» є «Портал публічних фінансів» та «Відкритий бюджет» де оприлюднюється щоденне фінансування головних розпорядників бюджетних коштів та бюджет громади. Крім цього, відповідно до положень Бюджетного кодексу України, Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 23.08.2012 № 938 мережа розпорядників та одержувачів бюджетних коштів формується та затверджується головними розпорядниками відповідно до форми, визначеної Наказом Міністерства фінансів України від 23.08.2012 № 938. Мережа затверджується та подається в органи Державної казначейської служби України до початку бюджетного періоду. Крім цього, мережа розпорядників та одержувачів бюджетних коштів формується та оприлюднюється у формі відкритих даних. Проте, на «Порталі відкритих даних» Єдиного державного веб-порталу відкритих даних інформації щодо мережі розпорядників та

отримувачів бюджетних коштів Новгород-Сіверської міської ради не оприлюднено.

Таблиця 2. Доходи бюджету

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	План (зі змінами)) 2020 рік, тис. грн.	Факт 2020 рік, тис. грн	Структура (факт) 2020р, %	План на 2021 рік, тис. грн	Структура 2021рік, %
1000000 0	Податкові надходження	56899,0	57165,0	66,8%	120459,1	62,1%
1101000 0	Податок та збір на доходи фізичних осіб	36474,2	37192,0	43,4%	60364,7	31,1%
1102020 0	Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	41,5	41,5	0,05%	17,0	0,01%
1301000 0	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	2,6	2,7	0,003%	7000,9	3,6%
1303000 0	Рентна плата за користування	13,6	13,7	0,02%	18,2	0,01%

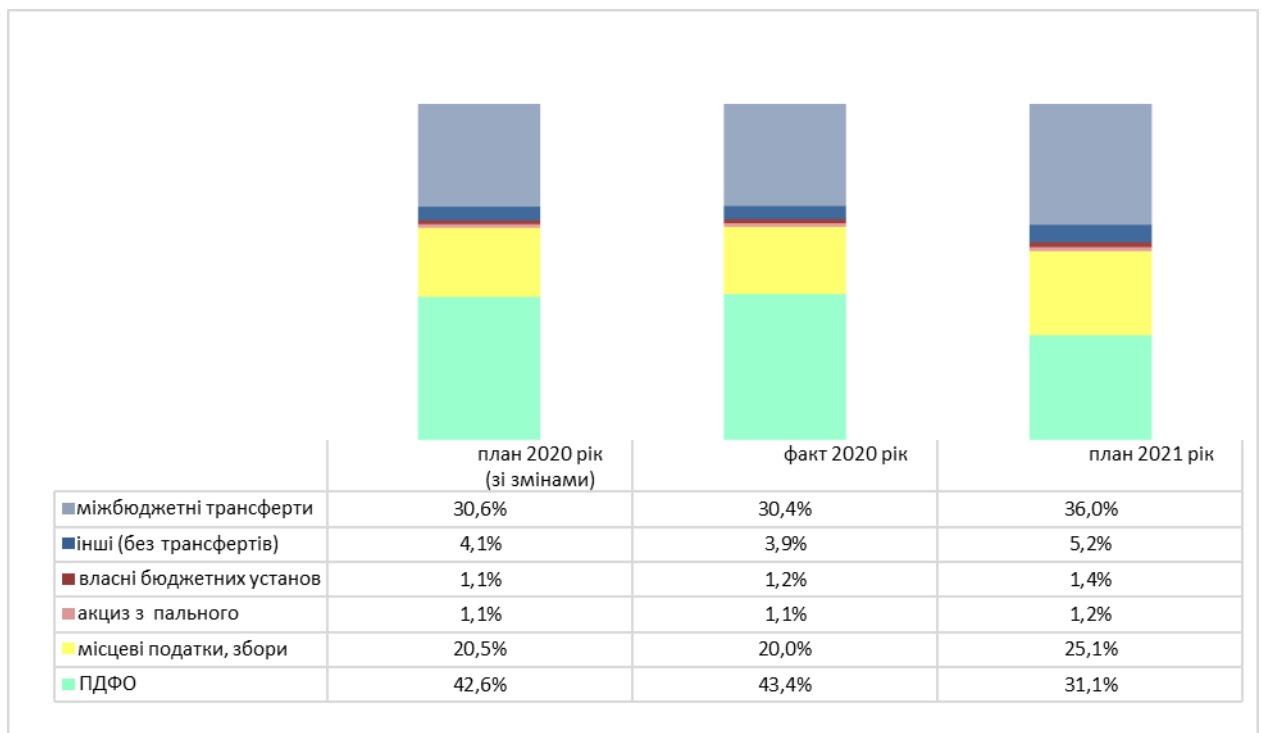
Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	План (зі змінами) 2020 рік, тис. грн.	Факт 2020 рік, тис. грн	Структура (факт) 2020р, %	План на 2021 рік, тис. грн	Структура 2021рік, %
	надрами					
1402190 0 1403190 0	Акцизний податок з пального	920,3	911,4	1,1%	2350,2	1,2%
1404000 0	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	1806,5	1817,1	2,1%	1921,5	1,0%
1800000	Місцеві податки	17598,5	17145,8	20,0%	48738,5	25,1%
1801000 0	Податок на майно	10167,4	9720,6	11,4%	34173,2	17,6%
	податок на нерухоме майно, відмінне від земельної	677,8	698,2	0,8%	1010,4	0,5%

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	План (зі змінами) 2020 рік, тис. грн.	Факт 2020 рік, тис. грн	Структура (факт) 2020р, %	План на 2021 рік, тис. грн	Структура 2021рік, %
	ділянки					
	земельний податок та орендна плата за землю	9489,6	9022,4	10,5%	33162,8	17,1%
1803000	Туристичний збір	25,0	25,2	0,03%	23,8	0,01%
1805000	Єдиний податок	7406,1	7400,0	8,6%	14541,5	7,5%
1901000	Екологічний податок	41,8	40,8	0,05%	48,1	0,02%
2000000	Неподаткові надходження	2540,6	2428,4	2,8%	3638,4	1,9%
3000000	Доходи від операцій з капіталом	6,5	6,5	0,01%		
	Всього без урахування трансферт	59446,1	59599,9	69,6%	124097,5	64,0%
4000000	Офіційні трансферти	26224,2	26019,9	30,4%	69900,8	36,0%
4102010	Базова дотація	455,1	455,1	0,5%	10914,7	5,6%

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	План (зі змінами) 2020 рік, тис. грн.	Факт 2020 рік, тис. грн	Структура (факт) 2020р, %	План на 2021 рік, тис. грн	Структура 2021рік, %
4103390	Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	19534,2	19534,2	22,8%	58622,9	30,2%
4103420	Медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	2688,2	2682,3	3,1%		
4104020	Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за	359,2	359,2	0,4%		

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	План (зі змінами) 2020 рік, тис. грн.	Факт 2020 рік, тис. грн	Структура (факт) 2020р, %	План на 2021 рік, тис. грн	Структура 2021рік, %
	рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету					
	інші трансферти	3187,5	2989,1	3,5%	363,2	0,2%
	Всього	85670,3	85619,8	100,0%	193998,3	100,0%

Рис.1 Структура доходів бюджету у розрізі основних платежів, %

За підсумками аналізу фінансових показників за 2020 рік бюджетів 872 ТГ і сформованого рейтингу громада віднесена до окремої групи – міста обласного значення.

Доходи бюджету ТГ формуються за рахунок податкових надходжень, неподаткових надходжень та трансфертів. Доходи від операцій з капіталом майже відсутні за результатами 2020 року та не плануються на 2021 рік.

Рівень податкоспроможності громади (фактичні надходження податку на доходи фізичних осіб у розрахунку на одного жителя при здійсненні горизонтального вирівнювання доходів (ресурсів) місцевих бюджетів на 2020 рік) є нижче аналогічного середнього показника по всіх відповідних місцевих бюджетах України майже на 12%.

За підсумками виконання бюджету за 2020 рік рівень міжбюджетних трансфертів склав 30,4% у структурі доходів бюджету (у структурі доходів загального фонду 30,8%). Проте, рівень дотаційності (співвідношення обсягу базової дотації до загальної суми доходів загального фонду бюджету ТГ з урахуванням базової дотації), не є високим порівняно з громадами 5 групи, та за 2020 рік склав всього лише 0,8%.

Новгород-Сіверською МТГ в рамках співпраці з Програмою «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE), що виконується міжнародною організацією Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) та фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) проведено дослідження громадської думки жителів громади щодо оцінки індикаторів публічного управління громадою (IPSOS). Дане дослідження провдилось за напрямками:

- Ключові індикатори та загальна оцінка стану справ у громаді
- Знання, задоволеність та доступ до інформації про місцеві послуги
- Джерела інформації
- Підтримка реформи децентралізації
- Впевненість і довіра до органів місцевого самоврядування

- Довіра до місцевих інституцій
- Залученість жителів до прийняття рішень
- Бюджетний процес
- Поширеність корупції

Результати дослідження дають змогу оцінити рівень задоволеності населення органами управління громадою, звертають увагу на ті моменти, яким необхідно привернути більшу увагу та показують реальний стан справ у громаді (Див. Додаток А).

Детальний розгляд фінансування та виконанням бюджетних програм сферою освіти Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області наведено у презентації (Див. Додаток Б).

3.2 Удосконалення публічного управління сферою освіти на рівні локальних громад в умовах децентралізації (на прикладі Новгород-Сіверської міської територіальної громади Чернігівської області)

У 2021/2022 навчальному році мережа закладів загальної середньої освіти налічує 15 шкіл (разом з державною гімназією ім. К.Д.Ушинського) та 1 філію з денною формою навчання, де здобуває освіту 2162 учні.

Усього в закладах освіти функціонує 136 класів (51 – у місті, 81 – у сільських ЗЗСО, 11 – у державній гімназії); класів-комплектів – 3, класів з інклюзивним навчанням – 16 (22 учні з ООП), 112 учнів навчаються за педагогічним патронажем, з них 100 – у сільських ЗЗСО.

У 2021/2022 навчальному році функціонує 24 групи подовженого дня (13 – у міських, 11 – у сільських ЗЗСО), які відвідують 661 учень (418 – місто, 243 – село).

Мережа закладів освіти громади розгалужена, громіздка та проблемна. Витрати на одного учня в мережі закладів освіти коливаються від 26,7 тис. грн. на рік до 95,55 тис. грн.

Недостатня оптимізація закладів освіти за останні роки гальмує процес створення спроможних опорних шкіл, які мають кращі можливості щодо

створення сучасного безпечного освітнього простору, забезпечення доступу для здобуття якісної освіти учням та ученицям територіальної громади.

Рис 2. Витрати на утримання одного учня в Новгород-Сіверській МТГ.

Кадрове забезпечення закладів освіти

В освітній галузі Новгород-Сіверської міської територіальної громади у 2021/2022 навчальному році працює 461 педагог (397 жінок, 64 – чоловіки), з яких у ЗЗСО - 357 , ЗДО - 57 , ЗПО - 36 , інші – 11. З них, працює не за фахом – 41 педагог, 40 педагогів пенсійного віку.

Головні завдання кадрового складу кожного закладу освіти – , опанування сучасних освітніх практик та різних форм організації освітнього процесу, забезпечення ефективного планування, використання сучасних освітніх підходів до організації освітнього процесу з метою формування ключових компетентностей учнів, впровадження академічної доброчесності, педагогіки партнерства. Щорічно близько 250 педагогів проходять підвищення кваліфікації на базі ЧОШПО за різними формами навчання. Змінами в освітньому законодавстві передбачено щорічне підвищення кваліфікації кожним педагогом на різних освітніх платформах. Для координації цієї роботи

створено Комунальну установу «Новгород-Сіверський центр професійного розвитку педагогічних працівників», покликану допомогти розв'язати вищезазначені завдання шляхом консультування, супервізій, практикумів тощо.

Дошкільна освіта

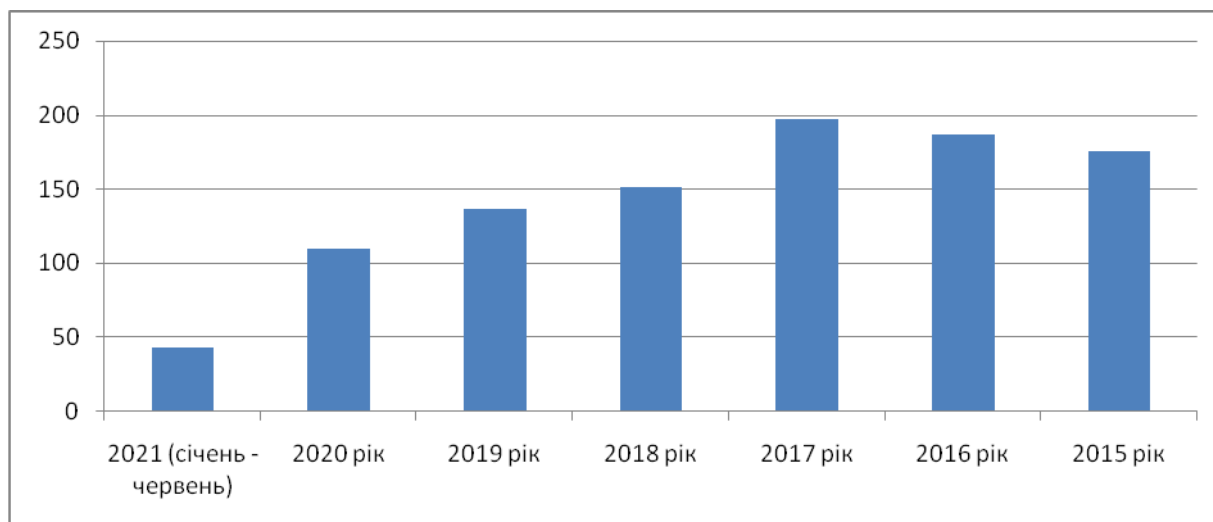
Станом на 01 листопада 2021 року в громаді функціонують 3 заклади дошкільної освіти та 8 дошкільних відділень у складі навчально-виховних комплексів. Освіту в них здобувають 446 вихованців у 28-ми групах, із них у міській місцевості – 288, у селах громади – 158. Відсоток охоплення дітей віком від 3-х до 6-ти років дошкільною освітою становить 81,6 %. Чисельність дітей в закладах дошкільної освіти з розрахунку на 100 місць становить 77 осіб (79 у місті, 72 в селах громади).

В умовах освітньої реформи «Нова українська школа», що здійснюється Міністерством освіти і науки України, важливим завданням є забезпечення наступності між дошкільною і початковою ланками освіти.

З 2021/2022 навчального року розпочалося впровадження Нового Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компоненту дошкільної освіти), що надасть можливість змінити підходи до здобуття якісної дошкільної освіти.

Низькі демографічні показники призводять до зменшення чисельності вікових груп, кількості вихованців та вихованок дошкільних груп у сільській місцевості. Утримання дошкільних груп з малою чисельністю дітей у складі сільських НВК призводить до додаткових фінансових витрат із місцевого бюджету та обмежує можливість створення сучасного освітнього простору в закладах дошкільної освіти.

Рис 3. ДИНАМІКА НАРОДЖУВАНOSTІ ЗА ОСТАННІ РОКИ /гістограма/

Таблиця 3. Розподіл дітей по роках і місцевості.

Кількість дітей	2021 (січень – червень)	2020	2019	2018	2017	2016	2015
у місті	31	68	92	88	137	120	115
у селах громади	12	42	45	63	60	67	61
усього в громаді	43	110	137	151	197	187	176

Початкова освіта

Початкова школа ЗЗСО громади працює в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та вимог Державного стандарту початкової освіти. У початкових класах закладів освіти навчається 782 учні, з них: у місті – 520, у селі - 262. Повних класів – 41, з них: у місті – 22, у селі – 19, класів-комплектів у ЗЗСО сільської місцевості – 5.

За індивідуальною формою здобуття повної загальної середньої освіти (педагогічним патронажем) навчається 17 учнів, з них: у місті - 1, у селі - 16.

Завдяки коштам освітньої субвенції та місцевого бюджету в ЗЗСО громади (100%) створено новий освітній простір для учнів початкової школи: сучасний дизайн, нове навчальне обладнання - мобільні одномісні парти та стільці, новітні програмні та технічні засоби навчання: мультимедійні комплекси, інтерактивні дошки, плазмові телевізори, ноутбуки, ламінатори, копіювальна техніка. дидактичне та методичне забезпечення.

Наразі освітній простір початкової школи – це безпечне, мотивуюче, відповідне дитячому віку середовище, що суттєво відрізняється від освітнього середовища наступних рівнів освіти.

Продовження інвестицій в НУШ, підтримка виконкомом міської ради, депутатського корпусу - надзвичайно важливі для подальшого проведення реформи.

Основною проблемою початкової школи залишається полярна ситуація щодо наповнюваності класів в початковій ланці ЗЗСО в міських і сільських школах, поширення індивідуальної форми здобуття загальної середньої освіти та класів-комплектів, що суттєво знижує якість надання освітніх послуг.

Базова загальна середня освіта

5-9 класи

Усього в основній школі (5-9 класи) навчається 1069 учнів, з них: у місті - 659, у сільських ЗЗСО - 410. Повних класів - 64, з них: у місті – 26, у селі – 38.

Середня наповнюваність основної школи ЗЗСО становить 15,3 учні на один заклад загальної середньої освіти. Наповнюваність шкіл у місті – 22,7 учнів, у сільській місцевості середня наповнюваність становить 10,6 учнів. Лише у трьох сільських школах навчається більше 100 учнів – Грем'яцька ЗОШ I-III ступенів, Чайкинський НВК, Смяцька ЗОШ I-III ступенів.

За педагогічним патронажем здобувають базову середню освіту 67 учнів, з них: у місті - 6 (0,6 % від загальної кількості), у селі – 61 учень, що становить 15% від загальної кількості учнів, які здобувають освіту в сільській місцевості.

Навчання учнів за педагогічним патронажем обмежує індивідуальні освітні траєкторії здобувачів освіти, тому не може вважатися якісною освітою, оскільки не передбачає повноцінної реалізації інваріантного та варіативного складника навчальних планів та програм.

Повна загальна середня освіта 10-11 класи

В умовах реалізації Закону України «Про повну загальну середню освіту» закладено нові підходи до умов здобуття профільної освіти учнями старшої школи. До 2024 року відповідно вимог чинного законодавства у громаді має бути сформовано оновлену мережу закладів освіти.

У 2021/2022 навчальному році в закладах загальної середньої освіти (10-11 класи) навчається 320 учнів (26 класів), з них: у місті - 208, у сільських ЗЗСО - 112.

Середня наповнюваність старшої школи ЗЗСО становить 12,3 учні на заклад загальної середньої освіти (у місті – 20,8 учнів, у сільській місцевості - 7 учнів).

Профільним вивченням окремих предметів охоплено 100% учнів 10-11 класів. За філологічним напрямом 14 класів (122 учні, 40,2%), у минулому навчальному році – 9 класів (89 учнів, 27,7%); суспільно-гуманітарним - 4 класи (50 учнів, 16,4 %), у минулому навчальному році – 4 класи (68 учнів, 21,2 %); природничо-математичним - 10 класів (132 учні, 43,4%), у минулому навчальному році – 11 класів (164 учні 51 %).

Вибір профілів навчання у старшій школі свідчить про зменшення попиту на вивчення природничо-математичних предметів, що є небажаною, хоч і загальнодержавною, тенденцією.

Опорні заклади освіти

Головним завданням опорного закладу освіти та його філій є створення безпечного освітнього середовища, концентрація та ефективне використання наявних ресурсів, їх спрямування на задоволення освітніх потреб здобувачів

освіти, створення єдиної системи виховної роботи та доступ до державних програм фінансування розвитку матеріально-технічної бази освіти.

У 2021/2022 навчальному році статус опорного закладу освіти мають Грем'яцька ЗОШ I-III ступенів, Чайкинський, Дігтярівський навчально-виховні комплекси. Проте, оскільки ці заклади освіти не мають нормативної наповнюваності не менше 200 учнів, вони вже не відповідають вимогам оновленого Положення про опорний заклад освіти. Визначеним у ньому вимогам відповідає Новгород-Сіверська гімназія №1 ім. Б. Майстренка, але цей заклад освіти не має офіційного статусу опорної школи. Новгород-Сіверська ЗОШ I-III ступенів №2 відповідає вимогам до опорної школи в частині чисельності учнівського контингенту, але не має філій чи організованого підвозу учнів. Ці невідповідності позбавляють заклади громади можливості розраховувати на кошти державної програми «Спроможна школа - для кращих результатів». Тому створення дієздатної мережі опорних закладів громади є важливим завданням органу управління освітою громади.

Оптимізація закладів освіти

У 2021/2022 навчальному році мережа закладів загальної середньої освіти налічує 14 шкіл (разом з державною гімназією ім. К.Д.Ушинського -15), з них – 5 (4 заклади освіти та 1 філія) - з низькою наповнюваністю класів (до 40 учнів), що складає 35,7% від загальної кількості шкіл. Які перебувають в комунальній власності громади.

Середній показник кількості учнів на одного учителя в школах України складає 9 учнів, в Європі 14-15 учнів, у громаді - 4,8 учнів, у міських ЗЗСО – 9 учнів, у сільських малокомплектних школах - 2,7 учнів. Це є основною причиною незабезпеченості освітньою субвенцією виплати заробітної плати та розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти.

У 2021 році запущено процедуру громадського обговорення щодо припинення діяльності (ліквідації) Лосківської загальноосвітньої школи I-II

ступенів Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області, Стахорщинської загальноосвітньої школи I-II ступенів Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області, Вороб'ївського навчально-виховного комплексу Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області, Студинської філії Дігтярівського навчально-виховного комплексу Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області.

Оптимізація мережі закладів освіти сприятиме акумуляції та переспрямуванню коштів з утримування оптимізованих малокомплектних шкіл на забезпечення учням та ученицям, вихованцям та вихованкам громади доступу до більш якісної освіти, приведенню освітнього середовища закладів освіти до сучасних вимог, виконанню вимог Санітарного регламенту, впровадженню заходів пожежної безпеки, проведення комплексу робіт з енергоефективності, впровадження повної автономії закладів освіти та збільшення фонду заробітної плати працівників.

Творча обдарованість

Одним із пріоритетних напрямів освітньої політики громади є турбота про обдарованих і талановитих дітей.

У 2020/2021 навчальному році талановиті діти здобули перемоги на обласному та всеукраїнському рівнях: еколого-натуралістичний напрям – 40; літературний – 18; художньо-естетичний – 27; краєзнавчий – 8; національно-патріотичний – 3; інтелектуальний – 1; МАН – 7.

Започатковані разові заохочувальні стипендії для творчо обдарованої учнівської молоді та премії для їх наставників.

Забезпечення фінансової підтримки участі обдарованої молоді на різних рівнях, розвиток матеріально-технічної бази, модернізація напрямків діяльності закладів позашкільної освіти. активне залучення обдарованих дітей до науково-дослідницької, експериментальної, творчої діяльності, популяризація здобутків обдарованих дітей, кращого педагогічного досвіду роботи з ними,

забезпечення підготовки (перепідготовки) і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, які працюють з обдарованими дітьми, впровадження дієвого механізму стимулювання обдарованих дітей - наступні завдання, вирішення яких потребує цей напрям.

Інклюзивний простір

Особливого значення в умовах сьогодення набуває інклюзивне навчання. Згідно зі ст. 55 Закону України «Про освіту» виховання дитини в сім'ї визначено першоосновою розвитку особистості дитини. Зміни в освітньому законодавстві забезпечили суттєве збільшення кількості учнів, які потребують умов інклюзивного освітнього середовища, щороку зростає кількість батьків, які віддають перевагу навчанню дітей з особливими освітніми потребами в закладі освіти за місцем проживання родини. У 2021/2022 навчальному році в 5 закладах освіти громади введено 15 посад асистентів вчителя та 2 посади асистента вихователя, створено 16 інклюзивних класів та 2 інклюзивні дошкільні групи, в яких здобуває освіту 22 учні та 2 вихованці ЗДО з особливими освітніми потребами. Для забезпечення таких дітей психолого-педагогічним супроводом в громаді створено комунальну установу «Інклюзивно-ресурсний центр» Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області, метою діяльності якого є проведення комплексної оцінки психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх кваліфікованого супроводу. Працівниками центру обстежено 45 дітей (30 хлопчиків та 15 дівчаток) та визначена індивідуальна освітня програма розвитку кожної дитини.

Таким чином для дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, в закладах освіти громади забезпечено рівний доступ до якісної освіти.

Позашкільна освіта

Для організації змістовного дозвілля дітей та учнівської молоді, розвитку їх умінь і навичок в громаді функціонують 4 позашкільні заклади освіти: Новгород-Сіверська комплексна дитячо-юнацька спортивна школа, Новгород-Сіверський Центр дитячої та юнацької творчості, Новгород-Сіверський міський Будинок дитячої та юнацької творчості, Новгород-Сіверська станція юних техніків.

У КДЮСШ займається 316 вихованців (200 хлопчиків, 116 дівчаток), у тому числі на базі 3 закладів освіти громади (28 боксерів, 48 баскетболістів – на базі Новгород-Сіверської гімназії № 1 ім. Б. Майстренка, 42 волейболісти – на базі державної гімназії імені К. Д. Ушинського та Новгород-Сіверського фахового медичного коледжу). Новгород-Сіверський Центр дитячої та юнацької творчості відвідує 207 вихованців (91 хлопчик, 116 дівчаток), працює 14 гуртків.

8 гуртків Новгород-Сіверської станції юних техніків відвідує 192 вихованці (104 хлопчики та 88 дівчаток).

51 гуртківець (10 хлопчиків та 41 дівчинка) займається в Новгород-Сіверському міському Будинку дитячої та юнацької творчості на базі Дігтярівського НВК, Смяцької ЗОШ I-III ступенів, Чайкинського НВК.

Порівняння результативних показників ефективності об'єктивно встановлює рейтинг результативності роботи ЗПО і висвітлює ряд проблем в діяльності закладів позашкільної освіти. Це, в першу чергу, штучне збільшення контингенту, що підтверджено зустрічною перевіркою заяв батьків вихованців Новгород-Сіверської станції юних техніків, і пояснює причини критично низьких показників відвідування. Відсутність конкурентних пропозицій сучасних прикладних, інформаційно-цифрових напрямків гурткової роботи, брак інноваційних форм та методів роботи з хлопчиками та дівчатками не відповідають ні сучасним тенденціям розвитку позашкільної освіти, ні інтересам та запитам дітей.

Таблиця 4. Аналіз результативності роботи ЗПО за останні 3 роки

№	Назва ЗПО	Обласний рівень		Всеукраїнський рівень	
		Кількість конкурсів	Кількість дипломів	Кількість конкурсів	Кількість дипломів
2018-2019 н.р.					
1	Новгород-Сіверська станція юних техніків	2	5	1	2
2	КЗ "Новгород-Сіверський міський Будинок дитячої та юнацької творчості"	1	1	2	6
3	Новгород-Сіверський ЦД та ЮТ	-	-	15	42
4	КДЮСШ	27	93	-	-
2019-2020 н.р.					
1	Новгород-Сіверська станція юних техніків	5	7	-	-
2	КЗ "Новгород-Сіверський міський Будинок дитячої та юнацької творчості"	3	4	4	11
3	Новгород-Сіверський ЦД та ЮТ	-	-	9	20
4	КДЮСШ	16	88	-	-

2020-2021 н.р.					
1	Новгород-Сіверська станція юних техніків	3	6	-	-
2	КЗ "Новгород-Сіверський міський Будинок дитячої та юнацької творчості"	1	1	3	3
3	Новгород-Сіверський ЦД та ЮТ	-	-	8	42
4	КДЮСШ	20	108	-	-

Аналіз гендерного співвідношення гуртківців позашкільної освіти виявив відсутність збалансованого охоплення дівчаток і хлопчиків позашкільною освітою у Новгород-Сіверському центрі дитячої та юнацької творчості та Новгород-Сіверській комплексній дитячо-юнацькій спортивній школі, що на перспективу визначає необхідність введення нових, гендерно зорієнтованих напрямків роботи.

Порівняння результатів розвитку матеріально-технічної бази ЗПО засвідчує системний розвиток Новгород-Сіверський ЦД та ЮТ та КДЮСШ та деградаційні процеси в Новгород-Сіверська станція юних техніків та КЗ "Новгород-Сіверський міський Будинок дитячої та юнацької творчості".

Тому заходи у сфері позашкільної освіти Новгород-Сіверської міської територіальної громади спрямовані на усуненні цих проблем.

Трансформація освітньої системи Новгород-Сіверської міської територіальної громади.

У відповідності до Закону України «Про освіту» необхідно трансформувати сферу освіти Новгород-Сіверської МТГ шляхом реалізацій наступних цілей:

- спрямування змісту освіти на практичне формування компетентностей XXI століття;
- реалізація принципу гендерної рівності;
- створення безпечного, інклюзивного, демократичного, національно орієнтованого, мотивуючого освітнього середовища як основи якісної освіти;
- забезпечення ефективного професійного розвитку педагогічних працівників;
- впровадження фінансової, академічної, кадрової й організаційної автономії закладів освіти;
- модернізація матеріально-технічної бази та формування нового освітнього простору закладів освіти, відповідно до нормативних вимог;
- організація відкритого та прозорого публічного управління.

З метою удосконалення сфери, розв'язання існуючих проблем в освітній галузі міської територіальної громади передбачається:

У сфері фінансово-економічної діяльності:

- систематичний аналіз та контроль ефективності використання бюджетних коштів, об'єктивного обґрунтування статей витрат, своєчасне коригування бюджетних призначень;
- економія фінансових та енергетичних ресурсів міської територіальної громади; запровадження механізмів стимулювання розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти за рахунок заходів з енергозбереження;
- здійснення комплексних заходів щодо реалізації державної політики у сфері забезпечення закладів освіти сучасними навчальними ресурсами.

У сфері управління освітою:

- реалізація державної освітньої політики у галузі освіти;
- створення сприятливого інформаційного середовища як передумови проведення ефективних заходів з розвитку системи освіти в цілому та втілення довгострокової комплексної Програми розвитку освіти громади, зокрема;
- підвищення відкритості та прозорості сфери освіти;
- використання сучасних інформаційних технологій управління у закладах освіти.

У сфері дошкільної освіти:

- забезпечення максимального охоплення дітей від 3 до 6 (7) років дошкільною освітою та поліпшення її якості;
- коригування мережі закладів дошкільної освіти з урахуванням демографічних показників;
- забезпечення доступності дошкільної освіти для дітей з особливими освітніми потребами;
- реалізація Базового компонента дошкільної освіти як державного стандарту, чинних програм розвитку дітей дошкільного віку;
- посилення соціального захисту дітей дошкільного віку;
- забезпечення дітей дошкільного віку якісним і безпечним здоровим харчуванням;
- впровадження системи оздоровчих заходів, урахування індивідуальних особливостей здоров'я дітей;
- зміцнення матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти;
- впровадження заходів з енергозбереження;
- забезпечення протипожежного захисту будівель та приміщень закладів дошкільної освіти.

У сфері загальної середньої освіти:

- усунення диспропорції між реальною потребою в наданні освітньої послуги та наявною мережею закладів освіти, яка утримується та фінансується з місцевого бюджету;
- впровадження нових державних стандартів загальної середньої освіти;
- оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти міської територіальної громади;
- забезпечення фінансової, академічної, кадрової, організаційної автономії закладів освіти;
- підвищення якості природничо-математичної освіти, розвиток STEM-освіта;
- впровадження внутрішньої системи оцінювання якості освіти;
- впровадження академічної доброчесності;
- інтеграція науково-дослідницької та інноваційної діяльності в освітній процес;
- виявлення та розвиток творчого потенціалу особистості учнів, залучення їх до вивчення джерел вітчизняної культури, формування ціннісних орієнтирів, патріотизму, стійких моральних принципів і норм, зміцнення активної життєвої позиції;
- оптимізація навантаження учнів закладів загальної середньої освіти;
- профілізація III рівня повної загальної середньої освіти.
- модернізація та зміцнення матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти;
- впровадження заходів з енергозбереження;
- забезпечення протипожежного захисту будівель та приміщень закладів загальної середньої освіти.

У сфері інклюзивної освіти:

- максимальне розширення можливостей закладів освіти для реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття якісної освіти;
- забезпечення надання якісних корекційних послуг в закладах дошкільної освіти шляхом відкриття спеціальних та інклюзивних груп, залучення фахівців ІРЦ;
- використання у навчально-корекційному процесі спеціального корекційного обладнання, комп'ютерного програмного забезпечення, мультимедійних засобів;
- забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсного центру у всіх напрямках, що визначені діючими нормативно-правовими документами.

У сфері забезпечення здоров'я та соціального захисту учасників освітнього процесу:

- створення освітнього середовища, сприятливого для збереження здоров'я дитини;
- залучення школярів до активних занять фізичною культурою та спортом, пропаганда здорового способу життя;
- створення в освітніх закладах умов, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я дітей та учнівської молоді засобами фізичної культури і спорту;
- проведення інформаційної роботи серед батьків щодо виховання здорової дитини, із залученням педагогічних, медичних працівників, психологів;
- протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти.
- забезпечення проходження профілактичних медичних оглядів педагогічними працівниками;
- облаштування та оновлення спортивних та ігрових майданчиків в закладах освіти громади;
- проведення моніторингу стану та причин дитячого травматизму, нещасних випадків серед дітей дошкільного та шкільного віку;

- забезпечення закладів освіти дезінфекційними, мийними засобами та медичними препаратами для надання першої невідкладної допомоги.

У сфері позашкільної освіти:

- реорганізацію закладів позашкільної освіти;
- збільшення чисельності дітей, охоплених позашкільною освітою на території громади;
- підвищення якості освітніх послуг, покращення доступу, збільшення чисельності дітей, охоплених позашкільною освітою;
- створення сприятливого середовища для розкриття творчого потенціалу дітей з особливими освітніми потребами;
- розширення спектру діяльності та технічного оснащення гуртків технічного та дослідницького напрямків;
- підтримка обдарованої та талановитої учнівської молоді;
- модернізація матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти;
- підвищення конкурентоздатності ЗПО шляхом розвитку актуальних сучасних напрямків роботи.
- реалізація Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

У сфері кадрового забезпечення та професійного розвитку педагогічних працівників:

- розвиток кадрового потенціалу закладів та установ освіти;
- удосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, професійний розвиток педагогічних працівників;
- підготовка педагогів до використання онлайн-платформ, сучасних мультимедійних навчальних посібників через підвищення комп'ютерної та Інтернет-грамотності;
- інноваційна освітня діяльність;

- залучення педагогічних працівників до науково-дослідницької, експериментальної діяльності;
- надання психологічної підтримки та допомоги педагогічним працівникам з боку ЦПРПП.

У сфері інформатизації системи освіти:

- подальше впровадження інформаційних ресурсів системи Інтернету в закладах освіти;
- оновлення застарілої комп'ютерної техніки;
- модернізація матеріально-технічної бази, впровадження інформаційних та мультимедійних технологій;
- придбання ліцензійного програмного забезпечення;
- полегшення доступності знань та інформації для кожного здобувача освіти.

У сфері забезпечення пожежної безпеки учасників освітнього процесу:

- організація та проведення в закладах освіти системи заходів з пожежної та техногенної безпеки, правильності дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій.
- навчання керівного складу за програмою пожежно-технічного мінімуму;
- обладнання об'єктів автоматичними системами протипожежного захисту;
- обладнання блискавкозахисту будівель закладів освіти;
- систематичне оновлення та технічне обслуговування первинних засобів пожежогасіння;
- забезпечення умов для розвитку доступної та якісної освіти відповідно до вимог суспільства та запитів особистості;
- оптимізація мережі закладів освіти відповідно до потреб громади та можливості забезпечення існуючих нормативних вимог;
- подолання гендерних розривів в організації послуги освіти;

- створення спроможних опорних шкіл;
- створення сучасного безпечного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;
- створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації учасників педагогічного процесу;
- вдосконалення системи науково-методичного забезпечення підвищення професійного рівня працівників незалежно від статі, віку, посади, місця проживання, розвиток їхньої творчої ініціативи;
- підвищення конкурентоспроможності випускника/випускниці
- підвищення престижності педагогічної праці.

ВИСНОВКИ

Мережа закладів освіти дуже розгалужена, громіздка та проблемна. Але загалом станом на серпень 2021 року реорганізація закладів освіти, яка триває в усій країні, у Новгород-Сіверській МТГ не розпочата, в результаті чого не створено спроможних опорних шкіл, і можливості щодо створення сучасного освітнього простору, безпечного навчального середовища, доступу для здобуття якісної освіти учням територіальної громади значно обмежені.

В освітній галузі Новгород-Сіверської міської територіальної громади сьогодні працює:

485 педагогів, з них у закладах загальної середньої освіти 422,

у позашкільних навчальних закладах - 33 та

30 - у закладах дошкільної освіти.

433 педагогічні працівники громади мають вищу освіту, що складає (90 %) від загальної кількості

52 (10 %) педагогів – післясередню освіту.

У закладах загальної середньої освіти:

спеціалістів вищої категорії – 167 (40 %);

спеціалістів I категорії – 130 (31 %);

спеціалістів другої категорії 53 (13 %);

кваліфікаційної категорії “спеціаліст” 51(12 %).

52 учителям присвоєно звання «старший вчитель», 11- має звання “вчитель-методист”, 7 педагогічних працівників нагороджено нагрудним знаком «Відмінник освіти України», трьом присвоєно почесні педагогічні звання «Заслужений вчитель України», «Заслужений тренер України».

Віковий потенціал галузі: 23 педагога - молоді спеціалісти, 11 вчителів - віком до 30 років, пенсійного віку - 47; 404 особи віком від 30 до 60 років.

З набранням чинності нового Закону України «Про освіту» встановлено новий порядок призначення на посаду керівника закладу загальної середньої освіти.

Відповідно до Положення про конкурс на посаду керівника комунального закладу загальної середньої освіти, затвердженого рішенням Новгород-Сіверської міської ради від 14 липня 2020 року №1148 , проведено 3 конкурси на посади керівників закладів освіти, за результатами яких, на підставі рішень конкурсних комісій, переможців призначено на посади директорів у заклади освіти Новгород-Сіверської територіальної громади Грем'яцьку загальноосвітню школу I-III ступенів, Чайкинський навчально-виховний комплекс та Новгород-Сіверський навчально-виховний комплекс «Дзвіночок».

Протягом року влада та трудові колективи ЗДО працювали над забезпеченням нормативних вимог до якісної дошкільної освіти, покращенням умов перебування дітей у дитячих садках. Мережа закладів дошкільної освіти Новгород-Сіверської міської територіальної громади сформована з урахуванням потреб батьків та законодавчих вимог та відповідає потребам населення. Питання створення нових місць для дітей дошкільного віку в громаді вирішується шляхом створення їх у вже функціонуючих закладах дошкільної освіти.

Наразі на території громади функціонує 11 дошкільних установ, а саме: 3 заклади дошкільної освіти, які мають статус юридичної особи та 8 дошкільних підрозділів ЗЗСО у складі НВК. У місті 3 ЗДО, які відвідує 308 дітей, у сільській місцевості – 162. Всього проектна потужність мережі ЗДО громади складає 516 місць, фактично заповнено 470.

У закладах діє 27 вікових груп (25 від 3 років), в яких виховується і навчається 423 дитини дошкільного віку (3 – 6 / 7 років).

Загальний показник охоплення дітей дошкільною освітою (різними формами) у Новгород-Сіверській міській територіальній громаді становить 56,2 %. На 100 місцях в середньому виховується 97,8 дітей дошкільного віку. У громаді охоплено 87,2 % дітей 5-річного віку дошкільним навчанням. Але, як бачимо, дошкільною освітою охоплено в основному дітей від 3 років, оскільки можливість догляду дітей до трирічного віку вдома визначена законодавчо, хоч оскільки повноцінний розвиток дітей цієї вікової категорії має свої особливості та далеко не всі матері окремих соціальних груп населення мають достатньо знань, щоб забезпечити його і бажання здобувати нові необхідні знання.

Загальною тенденцією розвитку дошкільної освіти є скорочення кількості дітей, груп в сільській місцевості. Причина таких змін криється у негативних демографічних процесах що кожного року посилюються, що призводить до конкуренції між ЗДО за дітей та кошти, необхідні для забезпечення вимог до ЗДО, які щороку посилюються і фактично вже несуть загрозу для забезпечення всієї системи освіти громади, в тому числі дошкільної.

Черги на влаштування дітей в ЗДО немає.

Початкова ланка ЗЗСО громади в 2020-2021 навчальному році продовжила працювати в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової освіти. У минулому навчальному році в закладах загальної середньої освіти громади навчались 195 першокласників (з них 22 дитини за формою педагогічного патронажу або в умовах класів-комплектів). В прийдешньому навчальному році в початковій ланці навчатиметься 782 учні, з них в місті 520 , в селі 262.

Повних класів 41, з них в місті 22 , в селі 19.

Класів - комплектів 7 виключно у сільських закладах освіти.

За індивідуальною формою здобуття повної загальної середньої освіти навчатиметься 17 учнів, з них в місті 1, в селі 16.

Індивідуальна форма здобуття освіти учнями 1-х класів 3 дитини в сільських закладах освіти.

Міська влада підтримує інновації, які впроваджуються в освітньому простові шкіл. Додаткові кошти з міського бюджету, спонсорська допомога, батьківської громадськості, керівників та працівників ЗЗСО все це дало змогу поетапно впроваджувати вимоги НУШ для початкових шкіл та підготуватись до продовження розпочатих змін у новому навчальному році.

Фактично в ЗЗСО громади (100%) створено новий освітній простір для першокласників, другокласників, третьокласників та четверокласників НУШ: це більш сучасний дизайн, нове навчальне обладнання, дидактичне та методичне забезпечення, мобільні одномісні парти та стільці, новітні програмні та технічні засоби навчання: мультимедійні комплекси, інтерактивні дошки, плазмові телевізори, ноутбуки, ламінатори, копіювальна техніка. Продовження інвестицій в НУШ, підтримка виконкомом міської ради, депутатського корпусу - надзвичайно важливі для подальшого проведення реформи, хоч в цьому році робота з формування нового освітнього простору для початкової ланки має бути завершена, можливості для удосконалення залишаються і будуть реалізовані. Наразі освітній простір початкової ланки - це життєрадісне мотивуюче відповідне дитячому віку середовище, яке суттєво і в кращий бік відрізняється від освітнього середовища наступних рівнів освіти.

Основною проблемою початкової школи залишається полярна ситуація щодо наповнюваності класів в початковій ланці ЗЗСО в міських та сільських школах та поширення індивідуальної форми здобуття ЗСО, що суттєво знижує якість надання освітніх послуг.

Загалом в громаді середня наповнюваність основної ланки ЗЗСО становить 15.3 учень на один заклад загальної середньої освіти. Найбільша наповнюваність шкіл спостерігається у місті – у середньому 22.7 учнів, та у трьох сільських школах, в яких навчається більше 100 учнів – Грем'яцька ЗОШ I-III ступенів, Чайкинський НВК, Смяцька ЗОШ I-III ступенів. У сільській місцевості середня наповнюваність становить 10,6 учнів.

Всього в основній ланці /5-9 класи / навчається 1123 учні,

з них в місті: 679,

в сільських ЗСО - 444.

Повних класів - 69,

з них в місті - 27,

в селі 42.

На індивідуальній формі здобуття базової середньої освіти перебувають 67 учнів, з них в місті 6, в селі 61.

У середньому по Україні один учитель навчає 9 учнів, у громаді цей показник майже наполовину менший, в середньому один учитель навчає 4,8 учнів. Але цей показник у закладах освіти дуже різний. Найбільше учнів на одного вчителя зафіксовано у міських школах (по 9 учнів), найменше – у сільських малокомплектних школах (по 2,7 учнів).

Тому найбільшою проблемою основної ланки закладу ЗСО, покликаної дати дітям базову середню освіту - зростання кількості учнів, які прийшли в основну школу з класів комплектів або індивідуального навчання в початковій школі і продовжують в основній втрачати можливість здобути якісну освіту та сформувати визначені законом ключові компетентності, необхідні для реалізації успішної життєвої траєкторії. Постійне поширення індивідуальної форми здобуття ЗСО – третя глобальна загроза спроможності системи освіти громади надавати здобувачам освіти якісні освітні послуги.

З метою забезпечення рівного доступу до якісної загальної середньої освіти, особливо у сільській місцевості створено мережу опорних закладів освіти, що мають у своєму складі філії та/або до яких здійснюється підвезення здобувачів освіти та педагогічних працівників. Така мережа сформована відповідно до особливостей різних куточків колишнього району, демографічної ситуації, забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами, матеріально-технічної бази тощо. Опорні школи мали стати центрами освіти, у яких модернізується та створюється сучасна матеріально-технічна база за рахунок коштів державної субвенції, які розподіляються між місцевими

бюджетами згідно з Програмою «Спроможна школа для кращих результатів».

Але в мережі освіти нашої громади є лише один заклад - Новгород-Сіверська гімназія номер 1 імені Бориса Майстренка, яка відповідає вимогам до спроможної опорної школи. Спроможною школою визначено лише заклади, в яких навчається не менше 200 учнів і до яких є підвезення та або в яких є філії. І лише у розвиток таких закладів держава вважає за доцільне вкладати кошти на розвиток матеріально-технічної бази, і цей факт вимагає від усіх нас і визнання, і розуміння загальних тенденцій конфігурації розвитку освітніх мереж, як світових, так і державних та місцевих, і здатності прораховувати наслідки. Тренд на глобалізацію процесів, централізацію ресурсів, оптимізацію мереж, скорочення малокомплектних класів та усвідомлення небезпек та наслідків процесу поширення індивідуальної форми здобуття освіти і поступове виведення учнів з цієї імітаційної освітньої діяльності шляхом перегруповання учнівського контингенту – основні виклики наступного року та майбутнього освіти Новгород-Сіверської міської територіальної громади.

Величезне занепокоєння в громаді викликає питання оптимізації мережі. Ця проблема складна і болюча. Кому вона потрібна і які наслідки має питання безкінечних дискусій. Кожен аргумент за і проти має право на існування, в кожному є доля істини, напівправди, ілюзій, стереотипів та традицій. Система освіти побудована на чітко визначених регламентуючих показниках. Це компетентності, державні стандарти, реалізовані в типових навчальних планах, за якими будуються процеси освітньої діяльності. І це та вимоги захищеності та безпеки середовища, в першу чергу санітарні та протипожежні. А це найбільша проблема. Якщо місцевий бюджет може якось вирівнювати дисбаланс в придбанні засобів навчання, то капітальні видатки для приведення у відповідність до вимог всіх шкіл і приміщень місцевий бюджет забезпечити не в змозі і це загальнодержавна проблема.

Буда-Вороб'ївська філія Чайкинського НВК в 2020-2021н.р. році фактично припинила діяльність з надання освітніх послуг здобуття загальної середньої освіти, юридичний процес ще попереду.

Не останнє місце в нинішніх умовах займає і якість отриманих знань здобувачами освіти, адже їхній рівень та здатність до комунікації напряму залежить від середовища в якому дитина здобуває освіту.

Перед керівництвом Новгород-Сіверської громади стоїть дуже важке завдання щодо розвитку освітньої галузі, а саме:

- оптимізація та створення ефективної освітньої мережі;
- забезпечення виконання нових стандартів і підходів до харчування;
- дотримання вимог пожежної, санітарної та екологічної безпеки;
- утримання майнових комплексів закладів освіти комунальної власності;
- створення комунального ліцею на території громади, для забезпечення повної загальної середньої освіти (10-12 класи) з 01 вересня 2024 року;
- постійне оновлення та утримання в належному стані парку шкільних автобусів, харчоблоків та приміщень закладів освіти;
- забезпечення виконання Нового Державного стандарту базової загальної середньої освіти.

В цілому в роботі проаналізовано і оцінено розвиток системи освіти в нинішніх умовах життя нашої країни та порівняно її з високорозвиненими країнами світу. Існує необхідність рухатись в тому ж напрямку, та використовувати кращі практики і досвід зарубіжних країн як у розвитку всіх форм освіти та методологічних підходів до неї, так і модернізувати систему управління освітою з врахуванням недоліків та помилок.

Якщо ж розглядати окремо Новгород-Сіверську міську територіальну громаду Чернігівської області то існує необхідність проаналізувати фактичну кількість класів та комплектів класів із розрахованою за допомогою Калькулятора. Також проаналізувати фактичну наповнюваність класів по кожному із закладів, адже невідповідність фактичної наповнюваності розрахунковій провокуватиме нестачу коштів освітньої субвенції на утримання

таких закладів. Підтвердженням нераціонального використання коштів освітньої субвенції на надання освітніх послуг може слугувати порівняння видатків на 1 учня в школах територіальної громади та області/Україні. Також необхідно звернути увагу засновників на динаміку зниження кількості дітей, враховуючи дітей, яким станом на 1 вересня виповнюється 6 років, починаючи із 2021 р. і до 2025 р. Не виключаю необхідності засновникам налагодити конструктивний діалог з громадськістю та основними суб'єктами освітньої діяльності щодо спільного пошуку шляхів та ресурсів для формування спроможної освітньої мережі.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ ТА ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. . URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

2. План законодавчого забезпечення реформ в Україні: Постанова Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/509-19>.

3. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28 грудня 2014 р. № 79-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.

4. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад» від 26 листопада 2015 р. № 837-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/837-19>.

5. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 року № 71-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/71-19/page>.

6. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII (із змінами). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

7. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.

8. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

9. «Про утворення та ліквідацію районів»: Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 р. № 3650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20>.

10. «Про призначення чергових місцевих виборів у 2020 році»: Постанова Верховної Ради України від 15 липня 2020 р. № 3809. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-20>.

11. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства» від 16 липня 2020 р. № 805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20>.

12. Ухач В., Сирко У. Законодавче забезпечення децентралізації місцевого самоврядування в Україні (теоретико-правовий аспект) 42 ISSN 2524-0129. Актуальні проблеми правознавства. Випуск 1 (13), 2018. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28627/1/%D0%A3%D1%85%D0%B0%D1%87.pdf>.

13. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства» від 9 квітня 2015 р. № 320-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-19>.

14. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 5 серпня 2021 р. № 835-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-19>.

15. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» від 10 грудня 2015 р. № 888-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-19>.

16. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статусу старости села, селища» від 9 лютого 2017 р. № 1848-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1848-19>.

17. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

18. Закон України «Про освіту» від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

19. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

20. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

21. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.

22. Кремень В. Г., Ляшенко О. І., Локшина О. І. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура. *Вісник НАПН*

України, 2020. Т. 2. № 2. URL: [86-Текст_статті-175-3-10-20201018.pdf](https://iitta.gov.ua/86-Текст_статті-175-3-10-20201018.pdf) (iitta.gov.ua).

23. Сучасний університет – одна з основних частин інноваційної діяльності країни: розпочався третій день всеукраїнського форуму «Україна 30. Освіта і наука». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/suchasnij-universitet-odna-z-osnovnih-chastin-innovacijnoi-diyalnosti-krayini-rozpochavsya-tretij-den-vseukrayinskogo-forumu-ukrayina-30-osvita-i-nauka>.

24. Як просувається реформа вищої освіти? URL: <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/yak-prosuvayet-sya-reforma-vischoyi-osviti>.

25. Тарасенко Н. Сучасний стан освітньої реформи в Україні як передумова для подальших трансформацій системи освіти [Електронний ресурс] / Н. Тарасенко // Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс. – 2021. – № 6. – С. 9–18. – URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/nauka/2021/06nauka.pdf>.

26. Профспілка працівників освіти і науки України / Офіційний сайт/ Європейські моделі управління освітою: 05 травня 2015 р. URL: <https://pon.org.ua/novyny/4005-yevropejski-modeli-upravlinnya-osvitoyu.html>

27. «Про затвердження регламенту Новгород-Сіверської міської ради»: Рішення 2 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 21 грудня 2020 р. № 13. URL: <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.

28. «Про затвердження Положення про постійні комісії Новгород-Сіверської міської ради»: Рішення 2 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 21 грудня 2020 р. № 14. URL: <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.

29. «Про затвердження Статутів і Положень закладів освіти Новгород-Сіверської міської ради»: Рішення 4 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 14 січня 2021 р. № 40. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34262&tp=1>.

30. «Про передачу майна в оперативне управління відділу освіти, молоді та спорту Новгород-Сіверської міської ради»: Рішення 4 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 14 січня 2021 р. № 41. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34262&tp=1>.

31. «Про заслуховування міської виборчої комісії про підсумки виборів депутатів 2020 р» : Рішення 1 сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 11 грудня 2020 р. № 2. URL: <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34259&tp=1>.

32. «Про заслуховування міської виборчої комісії про підсумки виборів міського голови 2020 р» : Рішення 1 сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 11 грудня 2020 р. № 3. URL: <https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34259&tp=1>

33. «Про затвердження Положення про старосту Новгород-Сіверської МТГ»: Рішення 2 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 21 грудня 2020 р. № 15. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.

34. «Про прийняття майна та юридичних осіб у комунальну власність Новгород-Сіверської МТГ»: Рішення 3 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 24 грудня 2020 р. № 25. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.

35. «Про затвердження Програми економічного і соціального розвитку Новгород-Сіверської МТГ на 2021 рік»: Рішення 3 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 24 грудня 2020 р. № 29. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.

36. «Про бюджет Новгород-Сіверської МТГ на 2021 рік»: Рішення 3 позачергової сесії VIII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 24 грудня 2020 р. № 30. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.

37. «Про встановлення місцевих податків і зборів на території Новгород-Сіверської міської об'єднаної територіальної громади»: Рішення 62-ої сесії VII скликання Новгород-Сіверської міської ради Чернігівської області від 14 липня 2020 р. № 1153. URL:<https://ns-mrada.cg.gov.ua/index.php?id=34260&tp=1>.